

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет фінансовий
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: Управління витратами підприємства та напрями їх оптимізації в умовах
воєнного стану

Виконав: здобувач освіти групи ФК24-1м
Спеціальність 072«Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

Павьолкін Костянтин Костянтинович
(прізвище, ім'я та по-батькові)

Керівник к. е. н., доц., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Григораш О.В...
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(місце роботи)

(посада)

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро – 2026

АНОТАЦІЯ

Павьолкін К. К. Управління витратами підприємства та напрями їх оптимізації в умовах воєнного стану.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти управління витратами підприємства, проведено аналіз управління витратами на прикладі підприємства «ТОВ «Експерт Агротрейд», розроблено напрями оптимізації витрат підприємства в умовах воєнного стану.

Практичне значення результатів полягає у виявленні резервів зниження витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд», обґрунтуванні напрямів оптимізації виробничої собівартості, раціоналізації структури витрат і впровадженні бюджетування та аналітичного контролю.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи - 88 сторінок, містить 24 таблиці, 9 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 45 найменувань.

Ключові слова: фінансовий стан, витрати, оптимізація витрат, фінансова стійкість, собівартість.

ANNOTATION

Pavolkin K. K. Cost Management of an Enterprise and Directions for Their Optimization under Martial Law.

Qualification thesis for a master's degree in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – University of Customs and Finance, Dnipro, 2026.

The paper considers theoretical aspects of enterprise cost management, analyzes cost management using the example of the enterprise "Expert Agrottrade LLC", develops directions for optimizing enterprise costs in martial law.

The practical value of the results lies in identifying cost reduction reserves at LLC "Expert AgroTrade", substantiating directions for optimizing production costs, rationalizing the cost structure, and implementing budgeting and analytical control.

The master's qualification thesis consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources, appendices, presented on 88 pages, contains 24 tables, 9 figures, 2 appendices. The list of used sources includes 45 titles.

Keywords: financial condition, costs, cost optimization, financial stability, cost of production.

ЗМІСТ

ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ	
	ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1.	Економічна сутність витрат підприємства та їх класифікація	7
1.2.	Методичні підходи до аналізу витрат підприємства	12
1.3.	Шляхи оптимізації витрат підприємства	17
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПРИКЛАДІ	21
	ПІДПРИЄМСТВА «ТОВ «ЕКСПЕРТ АГРОТРЕЙД»	
2.1.	Організаційно-економічна характеристика підприємства	21
2.2.	Оцінка фінансового стану підприємства	28
2.3.	Аналіз структури витрат підприємства	36
2.4.	Оцінка ефективності управління витратами на підприємстві	44
РОЗДІЛ 3	НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА В	52
	УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
3.1.	Напрями зниження витрат підприємства	52
3.2.	Розрахунок економічного ефекту від впровадження проєкту оптимізації	63
ВИСНОВКИ		75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ		80
ДОДАТКИ		85

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена сучасними економічними умовами, у яких функціонують суб'єкти господарювання. Зростаюча конкуренція на ринку, коливання цін на ресурси, зміни попиту на продукцію та послуги, а також підвищені вимоги до ефективності використання ресурсів змушують підприємства постійно шукати шляхи зниження витрат і підвищення продуктивності. Ефективне управління витратами є основою для забезпечення фінансової стабільності та прибутковості підприємства, оскільки саме витрати безпосередньо впливають на собівартість продукції, рівень доходів та фінансовий результат.

Сутність витрат та шляхи їх оптимізації широко представлені у науковій літературі як зарубіжними, та і вітчизняними вченими, разом з тим, недостатньо розкритим залишається питання оптимізації витрат в умовах воєнного стану, адже українські підприємства працюють в умовах нестабільності економічного середовища, коливання цін на ресурси, порушення логістичних ланцюгів та зростання ризиків ведення бізнесу, що ускладнює планування і контроль витрат. В таких умовах ефективне управління витратами стає критично важливим для забезпечення фінансової стійкості підприємств, зниження собівартості продукції, збереження робочих місць та підтримання конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринку. Це обумовило вибір теми і мету дослідження.

Мета дослідження – оцінка ефективності управління витратами на «ТОВ «Експерт Агротрейд» та розробка напрямів їх оптимізації на підприємстві в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети необхідним є розв'язання наступних **завдань дослідження**:

- 1) розкрити економічну сутність витрат підприємства та навести їх класифікацію;
- 2) розглянути методичні підходи до аналізу витрат підприємства;

- 3) навести шляхи оптимізації витрат підприємства;
- 4) надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Експерт АгроТрейд»;
- 5) оцінити фінансовий стан підприємства;
- 6) аналіз структури витрат підприємства;
- 7) навести оцінку ефективності управління витратами на підприємстві;
- 8) запропонувати напрями зниження витрат підприємства;
- 9) здійснити розрахунок економічного ефекту від впровадження проєкту оптимізації.

Об'єкт дослідження – фінансовий стан ТОВ «Експерт АгроТрейд» в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є механізм оптимізації витрат підприємства в умовах воєнного стану.

Методи дослідження передбачають використання комплексного підходу, який поєднує теоретичні, аналітичні та практичні інструменти. До основних методів належать аналіз літературних джерел та матеріалів, що дозволив вивчити економічну сутність витрат, принципи їх класифікації та управління. Системний аналіз застосовано для виявлення взаємозв'язків між витратами, ресурсами та фінансовими результатами підприємства, що забезпечує обґрунтованість управлінських рішень. Бухгалтерський та фінансовий аналіз дав змогу оцінити в роботі фактичні витрати на основі даних обліку та фінансової звітності, визначити їх структуру та динаміку. Економіко-математичні методи було застосовано для розрахунку показників ефективності використання ресурсів, частки витрат, резервів економії та прогнозування їх динаміки. Крім того, використано методи експертних оцінок для визначення пріоритетності заходів щодо оптимізації витрат та оцінки їх потенційного ефекту. Сукупність цих методів у рамках системного підходу до управління витратами забезпечила цілісну оцінку витрат, контроль за їх ефективністю та обґрунтоване прийняття управлінських рішень, що сприятиме підвищенню

продуктивності використання ресурсів, зниженню собівартості продукції та фінансовій стабільності підприємства.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані напрями зниження витрат можуть бути використані керівництвом ТОВ «Експерт АгроТрейд» для вдосконалення системи управління витратами та підвищення фінансової стійкості підприємства. Реалізація заходів з оптимізації виробничої собівартості, раціоналізації структури витрат, запровадження бюджетування та посилення аналітичного контролю сприятиме скороченню непродуктивних витрат, підвищенню рентабельності й конкурентоспроможності підприємства в умовах нестабільного ринку.

Інформаційна база дослідження представлена фінансовою звітністю ТОВ «Експерт АгроТрейд» за відповідні періоди, внутрішніми нормативними документами щодо планування та контролю витрат, а також науковими публікаціями, монографіями, статтями та іншими дослідженнями в галузі економіки, управління та фінансів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи – 88 сторінок, містить 24 таблиці, 9 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність витрат підприємства та їх класифікація

Витрати підприємства є однією з ключових економічних категорій, що відображає процес використання ресурсного потенціалу в ході здійснення господарської діяльності. В умовах ринкової економіки ефективність функціонування підприємства значною мірою визначається рівнем, структурою та динамікою витрат, а також здатністю управлінського персоналу раціонально їх планувати й контролювати. Усвідомлення економічної сутності витрат є необхідною передумовою для формування обґрунтованої цінової політики, забезпечення конкурентоспроможності та досягнення стійких фінансових результатів, отже, дослідження теоретичних підходів до трактування витрат підприємства посідає важливе місце в системі економічних знань і є основою для подальшого аналізу їх класифікації, обліку та управління [4].

Як зазначає В. Фаріон, під витратами слід розуміти сукупність використаних у процесі основної та іншої звичайної діяльності ресурсів, виражених у вартісних вимірниках, обрахованих за прийнятими в галузі правилами і мотивованих цілями отримання прибутку, а також зменшення зобов'язань підприємства перед бюджетом, банками та іншими кредиторами [37]. На нашу думку, витрати підприємства слід розглядати як економічно обґрунтоване споживання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів у процесі здійснення господарської діяльності, що супроводжується зменшенням економічних вигод підприємства та безпосередньо впливає на формування собівартості продукції, рівень доходів і кінцевий фінансовий результат, забезпечуючи досягнення стратегічних і тактичних цілей його розвитку.

Наукові підходи до трактування сутності витрат наведено в табл. 1.1.

Наукові підходи до трактування сутності витрат

Автор	Визначення
В. Вороніна, А. Рудич	«економічні витрати будь-якого ресурсу, обраного для виробництва продукції, дорівнюють його вартості при найкращому з усіх можливих варіантів використання» [10, с. 498]
І.С. Каленіч	«вартість ресурсів, використаних у процесі діяльності підприємства з виробництва продукції» [14, с. 242]
Н.М. Матвеева	«виражені в грошовій формі затрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів тощо) під час виробництва та реалізації продукції» [18, с. 7]
А.В. Мовчанюк	«поняття, що відображає використання економічних ресурсів, що є у розпорядженні підприємства, під час виробництва і реалізації продукції та виступає одним з найуживаніших показників, що характеризують умови та ефективності виробництва ... продукції» [20]
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які приводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу між власниками)» [26]
НП(С)БО 16 «Витрати»	«або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу наслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені» [27]
Н.С. Педченко, Л.В. Тітенко, А.І. Мілька, О.В. Артюх-Пасюта, Ю.А. Тітенко	«кількість використаних ресурсів, що були задіяні у процесі діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також нарощення зобов'язань перед кредиторами та бюджетом» [23, с. 34]

Джерело: сформовано автором

Згідно проведеного дослідження виокремлено наступні наукові підходи до трактування сутності витрат:

1. Ресурсно-альтернативний підхід, згідно якого витрати розглядаються як вартість використаних ресурсів з урахуванням втрачених можливостей їх альтернативного застосування. Цей підхід акцентує увагу на економічному виборі та ефективності використання ресурсів (В. Вороніна, А. Рудич).

2. Ресурсно-вартісний підхід, за яким витрати трактуються як грошове вираження ресурсів, спожитих у процесі виробничої та господарської діяльності

підприємства. Основний акцент робиться на фактичному використанні ресурсів та їх оцінці у вартісному вимірі (І. Каленіч С., Н. Матвєєва, Н. Педченко. та ін.).

3. Обліково-фінансовий підхід, яким передбачається, що витрати визначаються як зменшення економічних вигод підприємства внаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, за умови їх достовірної оцінки. Цей підхід лежить в основі нормативного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності (НП(С)БО 1, НП(С)БО 16).

Такий поділ дозволяє комплексно розкрити економічну сутність витрат підприємства, поєднуючи теоретичні, управлінські та облікові аспекти їх формування і використання.

На нашу думку, витрати – це економічно обґрунтоване споживання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів в процесі господарської діяльності підприємства, виражене у вартісній формі, що супроводжується зменшенням економічних вигод або збільшенням зобов'язань та безпосередньо впливає на формування собівартості продукції, фінансових результатів і досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Таким чином, багатогранність економічної сутності витрат та різноманітність підходів до їх трактування зумовлюють необхідність їх упорядкування та систематизації. Для забезпечення ефективного управління витратами, достовірного обліку й обґрунтованого аналізу діяльності підприємства важливого значення набуває їх науково обґрунтована класифікація, яка дає змогу розкрити роль витрат у формуванні собівартості, фінансових результатів і прийнятті управлінських рішень. Саме це зумовлює доцільність подальшого розгляду класифікації витрат підприємства.

Як зазначив І. Яремко, «В основу результативності всіх операцій логістичної діяльності покладається критерій раціональності витрат, а тому при формулюванні їх класифікаційних характеристик насамперед виходять з економічного і господарського змісту» [45]. На нашу думку, класифікація витрат у господарській діяльності має ґрунтуватися на врахуванні їх економічного змісту, функціонального призначення та

ролі у формуванні загальних результатів, і ця систематизація дає змогу об'єктивно оцінити ефективність процесів, виявити резерви оптимізації витрат і забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В табл. 1.2 наведено класифікацію витрат підприємства.

Таблиця 1.2

Класифікація витрат підприємства

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Характеристика
За економічними елементами	Матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати	Відображають однорідний економічний зміст використаних ресурсів
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали; паливо й енергія; заробітна плата виробничих працівників; загальновиробничі витрати; адміністративні витрати тощо	Використовуються для визначення собівартості окремих видів продукції
За способом віднесення на об'єкт калькулювання	Прямі; непрямі	Прямі безпосередньо включаються до собівартості продукції, непрямі – розподіляються
За поведінкою щодо обсягу виробництва	Постійні; змінні; умовно-змінні	Характеризують залежність витрат від зміни обсягу діяльності
За функціональним призначенням	Виробничі; адміністративні; витрати на збут	Відображають роль витрат у процесі господарської діяльності
За видами діяльності	Операційні; інвестиційні; фінансові	Відповідають напрямам діяльності підприємства
За періодом виникнення	Поточні; одноразові; майбутніх періодів	Визначають часовий аспект здійснення витрат
За ступенем контролю	Контрольовані; неконтрольовані	Залежать або не залежать від рішень конкретного рівня управління
За доцільністю	Продуктивні; непродуктивні	Відображають ефективність використання ресурсів
За можливістю планування	Планові; фактичні	Використовуються для аналізу та контролю витрат
За напрямками управління	Витрати, що визначають планову і фактичну собівартість продукту (роботи, послуги); витрати на управління прибутком відповідно до ринкових умов; витрати на ефективний контроль і регулювання	Використовуються для забезпечення планування, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень у процесі господарської діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором за даними [27-29; 41; 42; 44]

Наведена вище класифікація витрат підприємства відображає багатогранність їх економічної сутності та управлінського призначення, оскільки охоплює витрати з позицій економічного змісту, функціональної ролі, поведінки щодо обсягу діяльності, способу включення до собівартості, а також напрямів управління. Такий підхід дає змогу комплексно оцінити процес формування витрат на всіх етапах господарської діяльності підприємства від споживання ресурсів до отримання фінансового результату. Класифікація за економічними елементами дозволяє визначити ресурсну структуру витрат, за статтями калькуляції – простежити їх участь у формуванні собівартості окремих видів продукції, робіт або послуг, а поділ на прямі й непрямі витрати забезпечує обґрунтованість їх розподілу між об'єктами калькулювання [3, с. 54]. Водночас розмежування витрат за поведінкою щодо обсягу виробництва створює підґрунтя для аналізу безбитковості та прийняття оперативних управлінських рішень, а класифікація за функціональним призначенням і видами діяльності дозволяє оцінити ефективність окремих напрямів роботи підприємства.

Особливе значення має класифікація витрат за напрямками управління, оскільки вона орієнтована безпосередньо на потреби управлінського персоналу. Виділення витрат, що формують планову і фактичну собівартість, витрат на управління прибутком відповідно до ринкових умов, а також витрат на контроль і регулювання забезпечує інтеграцію облікових, аналітичних і контрольних функцій управління [32]. Це дає змогу фіксувати рівень витрат та активно впливати на їх оптимізацію, своєчасно виявляти відхилення та підвищувати загальну ефективність діяльності підприємства.

Таким чином, витрати підприємства є складною економічною категорією, що відображає процес споживання ресурсів і безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності. Їх науково обґрунтована класифікація виступає важливим інструментом управління, який забезпечує планування, облік, аналіз і контроль витрат з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

1.2 Методичні підходи до аналізу витрат підприємства

Аналіз витрат підприємства є невід'ємною складовою системи управління економічними процесами, адже саме від точності та комплексності аналізу залежить ефективність використання ресурсів, формування собівартості продукції та досягнення фінансових результатів. В сучасних умовах господарювання зростає потреба в систематичному та науково обґрунтованому підході до оцінки витрат, що дозволяє своєчасно виявляти резерви підвищення продуктивності, оптимізувати витрати та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Дослідження методичних аспектів аналізу витрат дає змогу контролювати поточні витрати та прогнозувати їх зміни, оцінювати ефективність різних напрямів діяльності підприємства й забезпечувати стійкий розвиток господарської системи. Як зазначили Е.Ю. Терещенко, І.В. Стояненко й В.С. Варава, «метою аналізу витрат діяльності підприємств є всебічна оцінка рівня, динаміки та структури таких витрат, їх впливу на фінансові результати, обґрунтування управлінських рішень щодо подальшої оптимізації витрат основної діяльності» [34], тому, на нашу думку, аналіз витрат підприємства слід розглядати як комплексну економічну процедуру, спрямовану на систематичне вивчення рівня, структури та динаміки витрат, оцінку їх впливу на фінансові результати та визначення резервів підвищення ефективності діяльності.

Об'єктом аналізу є витрати виробництва та окремі їх складові за калькуляційною ознакою та за їх видами, а предмет аналізу – причинно-наслідкові зв'язки, що виникають під час реалізації бізнес-процесу виробництва [40, с. 153]. Вважаємо, що такий підхід дозволяє контролювати поточні витрати та формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації ресурсів, підвищення продуктивності та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

З метою комплексного дослідження рівня, структури та динаміки витрат, оцінки їх впливу на фінансові результати, виявлення резервів підвищення ефективності

використання ресурсів в процесі господарської діяльності в табл. 1.3 виокремимо методичні підходи до аналізу витрат підприємства.

Таблиця 1.3

Методичні підходи до аналізу витрат підприємства

Методичний підхід	Сутність та основна ідея	Об'єкт і предмет аналізу	Мета застосування
Фінансово-бухгалтерський	Використання даних бухгалтерського обліку для оцінки витрат у грошовому вираженні	Фактичні витрати, вибуття активів, збільшення зобов'язань	Контроль витрат, формування фінансових результатів, підготовка звітності
Економічний	Вивчення витрат з точки зору ефективності використання ресурсів	Витрати на матеріали, працю, енергію та інші ресурси	Оцінка ефективності використання ресурсів, виявлення резервів зниження витрат
Управлінський (управлінський облік)	Планування, прогнозування і контроль витрат для прийняття управлінських рішень	Всі види витрат, що впливають на управлінські рішення	Оптимізація витрат, обґрунтування управлінських рішень, підвищення продуктивності
Аналітичний	Поглиблений аналіз структури, динаміки та причин змін витрат	Структура витрат за видами, статтями, функціональними напрямками	Виявлення причин відхилень, прогнозування витрат, прийняття рішень щодо оптимізації
Порівняльний (бенчмаркінг)	Порівняння витрат з аналогічними підприємствами або галузевими стандартами	Витрати підприємства та конкурентів	Виявлення резервів підвищення ефективності, адаптація кращих практик
Нормативно-нормативний	Порівняння фактичних витрат із встановленими нормами	Витрати на виробництво продукції або надання послуг	Контроль за дотриманням норм витрат, виявлення перевитрат і резервів економії

Джерело: сформовано автором за даними [3; 13; 15; 21; 24; 33]

Як бачимо, фінансово-бухгалтерський підхід зосереджується на контролі та обліку фактичних витрат, економічний – на ефективності використання ресурсів, управлінський – на плануванні, прогнозуванні та прийнятті рішень, аналітичний – на виявленні причин змін витрат, порівняльний – на співставленні з галузевими чи конкурентними показниками, а нормативно-нормативний – на дотриманні встановлених норм витрат. Така систематизація створює чітку основу для комплексного аналізу витрат, дозволяє виявляти резерви оптимізації та приймати

обґрунтовані управлінські рішення, що сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Аналіз витрат підприємства – це процес, що передбачає поетапне виконання наступних процедур (рис. 1.1).

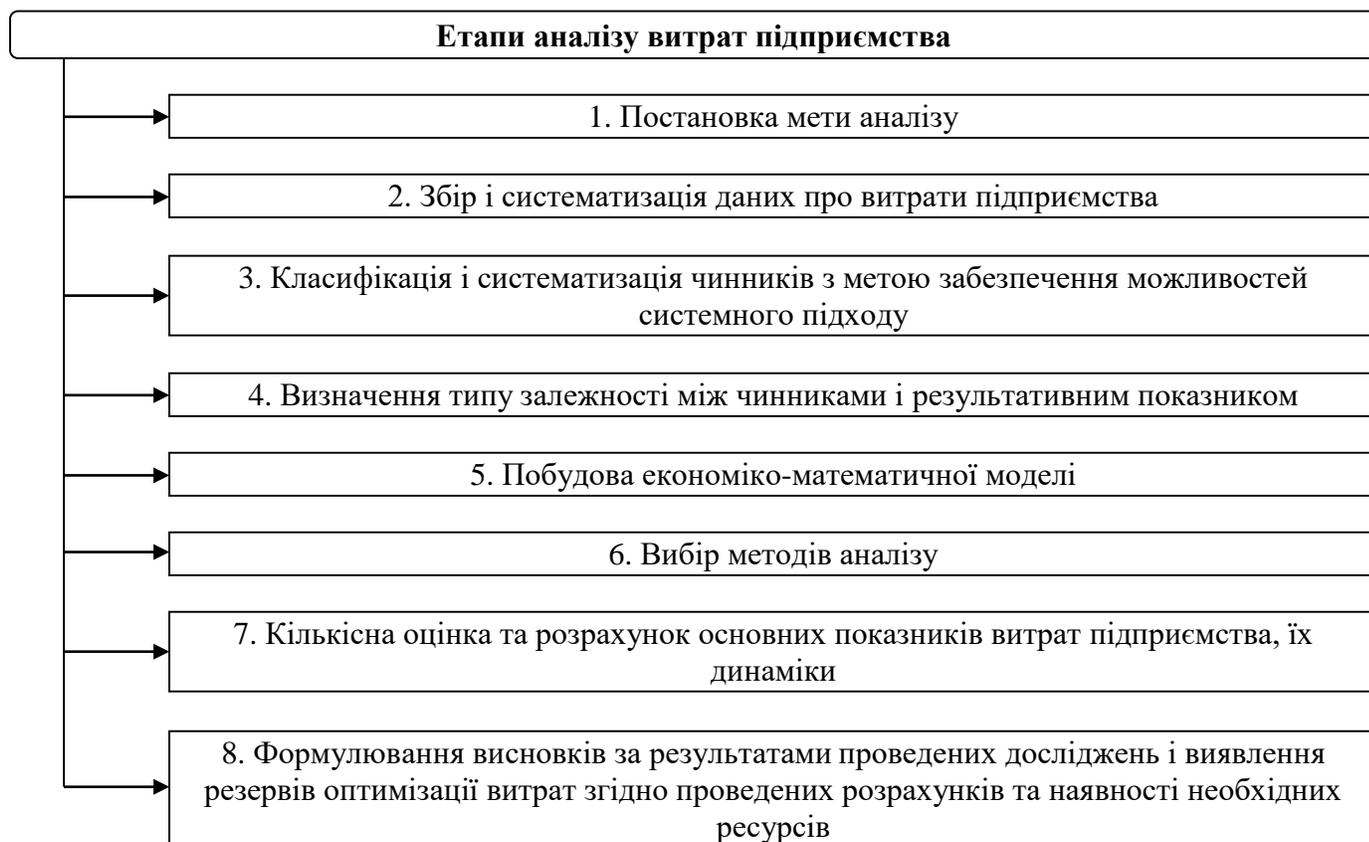

Рис. 1.1 Етапи аналізу витрат підприємства

Джерело: удосконалено автором за даними [1; 16; 21; 30; 31; 38]

Збір і систематизація даних про витрати підприємства ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, фінансової звітності та управлінського обліку. Важливо класифікувати витрати за економічними елементами, статтями калькуляції, функціональними напрямками, а також за видом діяльності. Це дозволяє побачити, які ресурси і в яких обсягах були використані, а також які витрати є прямими або непрямими, постійними або змінними [32].

Кількісна оцінка та розрахунок основних показників витрат здійснюється за допомогою наступних даних та формул:

Собівартість продукції (робіт, послуг):

$$C = M + V_{\text{оп}} + V_{\text{з}} + I_{\text{н}}, \quad (1.1)$$

де: C – собівартість продукції;

M – матеріальні витрати;

$V_{\text{оп}}$ – витрати на оплату праці;

$V_{\text{з}}$ – відрахування на соціальні заходи;

$I_{\text{н}}$ – інші витрати (амортизація, загальновиробничі, адміністративні) [14,

с. 244].

Частка кожного виду витрат у загальних витратах:

$$Ч_i = \frac{V_i}{C_{\text{заг}}} \times 100\%, \quad (1.2)$$

де: $Ч_i$ – частка і-го виду витрат;

V_i – сума і-го виду витрат;

$C_{\text{заг}}$ – загальна сума витрат.

Динаміка витрат за періоди [9]:

$$\Delta V = V_{\text{поточні}} - V_{\text{базові}}, \quad (1.3)$$

$$\Delta V_{\%} = \frac{V_{\text{поточні}} - V_{\text{базові}}}{V_{\text{базові}}}, \quad (1.4)$$

Ці розрахунки дозволяють оцінити приріст або зниження витрат та виявити тенденції їх зміни [16, с. 224].

Для аналізу ефективності використання ресурсів застосовуються показники фондівіддачі (ФВ), матеріаломісткості (Мм) та продуктивності праці (Пп):

$$ФВ = \frac{ЧД}{ОФ}, \quad (1.5)$$

де: $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції;

$\overline{ОФ}$ – середньорічна вартість основних фондів.

$$M_m = \frac{M}{\text{ЧД}}, \quad (1.6)$$

$$П_п = \frac{\text{ЧД}}{K_{\text{пр}}}, \quad (1.7)$$

де: $K_{\text{пр}}$ – середньорічна кількість персоналу [17, с. 165].

Ці формули дозволяють визначити, наскільки ефективно використовуються матеріальні, трудові та інші ресурси підприємства.

Задля виявлення резервів оптимізації витрат проводиться порівняння фактичних витрат із плановими або нормативними, визначаються перевитрати та їхні причини. Для кількісної оцінки резервів застосовується наступна формула:

$$P = V_{\text{факт}} - V_{\text{норм}}, \quad (1.8)$$

де: P – резерви економії;

$V_{\text{факт}}$ – фактичні витрати;

$V_{\text{норм}}$ – нормативні або планові витрати.

Далі на основі проведеного аналізу визначаються напрямки скорочення витрат, підвищення продуктивності та ефективності ресурсів, а також коригуються управлінські рішення для досягнення стратегічних цілей підприємства. Отже, аналіз витрат підприємства є комплексним процесом, що поєднує збір та систематизацію даних, розрахунок ключових показників, оцінку ефективності ресурсів, виявлення резервів оптимізації та формування управлінських рекомендацій. Застосування зазначених методів та формул забезпечує підвищення прозорості обліку, обґрунтованість управлінських рішень і сприяє покращенню фінансового стану підприємства [8].

Таким чином, методичні засади аналізу витрат підприємства забезпечують системний підхід до оцінки рівня, структури та динаміки витрат, дозволяють виявляти резерви підвищення ефективності використання ресурсів і формувати обґрунтовані управлінські рішення, що сприяє оптимізації господарської діяльності та досягненню фінансової стійкості підприємства.

1.3. Шляхи оптимізації витрат підприємства

Оптимізація витрат підприємства є одним із ключових напрямів підвищення ефективності його господарської діяльності та забезпечення фінансової стабільності, адже підприємства змушені шукати раціональні рішення щодо скорочення витрат без втрати якості продукції чи послуг, а також підвищення продуктивності використання наявних ресурсів. Дослідження шляхів оптимізації витрат передбачає комплексний підхід, що включає аналіз структури та динаміки витрат, виявлення резервів економії та розробку заходів, спрямованих на їх ефективне використання та контроль, що, своєю чергою, забезпечує досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

Метою розробки шляхів оптимізації витрат підприємства є визначення ефективних способів зниження витрат і раціоналізації використання ресурсів, що дозволяє підвищити продуктивність, зменшити собівартість продукції, забезпечити економію матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, а також сприяти збільшенню прибутку і фінансової стабільності підприємства. Реалізація таких шляхів дає змогу підприємству адаптуватися до змін ринкових умов, підвищити конкурентоспроможність і створити передумови для сталого розвитку господарської діяльності [13].

Як зазначають Ю. Гоцелюк, М. Янюк та О. Мельник., «для обґрунтованого управління витратами та комплексного здійснення їх оптимізації необхідно забезпечити керівників релевантною інформацією та організувати комунікації між ними, що вимагає створення інформаційної системи управління витратами» [11, с. 1109]. На нашу думку, для ефективної реалізації шляхів оптимізації витрат підприємства необхідно впроваджувати системний підхід, який передбачає своєчасне отримання керівниками достовірної та релевантної інформації про витрати, налагодження оперативної взаємодії між структурними підрозділами та використання сучасних інформаційних систем управління. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти резерви економії, контролювати ефективність використання ресурсів і

приймати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Оптимізація витрат підприємства передбачає впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсів, зменшення собівартості продукції, робіт або послуг та підвищення фінансових результатів. Вибір конкретних шляхів оптимізації повинен базуватися на аналізі структури витрат, виявленні резервів економії та пріоритетності заходів, які забезпечують максимальний економічний ефект (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Шляхи оптимізації витрат підприємства

Напрями	Шляхи оптимізації	Очікуваний ефект
Матеріальні витрати	Раціоналізація використання сировини та матеріалів; впровадження ресурсозберігаючих технологій; оптимізація закупівель	Зменшення матеріаломісткості продукції, економія ресурсів
Трудові витрати	Оптимізація чисельності та навантаження персоналу; підвищення кваліфікації працівників; впровадження систем мотивації	Підвищення продуктивності праці, зниження витрат на оплату праці
Енергетичні витрати	Впровадження енергоефективного обладнання; контроль споживання енергії; використання альтернативних джерел енергії	Скорочення витрат на паливо та енергію, підвищення екологічної ефективності
Витрати на управління	Автоматизація управлінських процесів; впровадження інформаційних систем управління; оптимізація оргструктури	Зменшення адміністративних витрат, підвищення оперативності управлінських рішень
Витрати на збут та маркетинг	Раціоналізація логістичних витрат; оптимізація каналів збуту; ефективне планування рекламних кампаній	Зниження витрат на реалізацію продукції, підвищення конкурентоспроможності

Джерело: сформовано автором за даними [2; 6; 7; 12; 19; 38; 39; 44]

На нашу думку, оптимізація витрат підприємства повинна базуватися не лише на зменшенні їх загального обсягу, а також на раціональному та пріоритетному виборі конкретних заходів, які матимуть максимальний ефект для фінансового результату та стабільності діяльності. Це передбачає системний аналіз кожного виду витрат, оцінку можливих наслідків їх скорочення, а також врахування стратегічних цілей

підприємства. Запровадження таких цілеспрямованих заходів дозволяє підвищити прибутковість та забезпечити ефективне використання ресурсів, оптимізувати виробничі та управлінські процеси, а також зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку. Отже, вірним є твердження У.М. Плекан, що «важливе завдання підприємства – серед різноманітних заходів оптимізації поточних витрат підприємства підібрати найоптимальніші, запровадження яких дозволить покращити фінансові результати» [25, с. 259].

Важливим аспектом оптимізації витрат є комплексність підходу, який охоплює всі функціональні напрямки діяльності підприємства – виробництво, управління, збут, маркетинг та логістику. Раціональний вибір заходів повинен враховувати специфіку підприємства, особливості його ринку та ресурсну базу. Наприклад, зменшення витрат у виробничій сфері може включати впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, оптимізацію матеріальних потоків, автоматизацію окремих виробничих операцій [1]. У сфері управління та адміністрування ефективними можуть бути заходи щодо скорочення непродуктивних витрат, впровадження інформаційних систем, які забезпечують оперативний контроль та планування, а також оптимізація чисельності персоналу при збереженні продуктивності.

Не менш важливим є аналіз і оптимізація витрат на збут і маркетинг, оскільки ці витрати безпосередньо впливають на конкурентоспроможність продукції та формування прибутку. Раціоналізація транспортних і логістичних витрат, оптимізація каналів збуту та планування рекламних кампаній дозволяють досягти значної економії без погіршення якості обслуговування клієнтів. Крім того, постійний моніторинг ринкових умов дає змогу своєчасно коригувати витрати та забезпечувати їх відповідність стратегічним цілям підприємства [43, с. 162].

Особлива увага повинна приділятися впровадженню системи управління витратами, яка дозволяє керівникам отримувати релевантну інформацію для прийняття рішень, організувати ефективну комунікацію між підрозділами та

координувати реалізацію заходів оптимізації. Така система сприяє своєчасному виявленню перевитрат, контролю за використанням ресурсів і формуванню пріоритетів у скороченні витрат. Використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних інструментів та звітних показників забезпечує не тільки контроль, а й прогнозування витрат у довгостроковій перспективі, що є надзвичайно важливим для стабільності підприємства в умовах нестабільного ринку [41, с. 84]. Необхідно також враховувати людський фактор та мотивацію персоналу. Оптимізація витрат може призвести до змін у робочих процесах, тому залучення співробітників до пошуку резервів економії та підвищення ефективності роботи створює додатковий економічний ефект і позитивно впливає на корпоративну культуру [22, с. 211].

Отже, у першому розділі розкрито економічну сутність витрат підприємства та їх класифікацію, узагальнено методичні підходи до аналізу витрат, а також визначено основні шляхи їх оптимізації. Вважаємо, що комплексний та системний підхід дозволяє підібрати найоптимальніші заходи, які забезпечать не лише зменшення загальних витрат, а й покращення фінансових результатів, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємства на ринку. Реалізація цих заходів є ключовим чинником забезпечення стійкого розвитку підприємства та його фінансової стабільності в довгостроковій перспективі. Також, як вірно зазначають Д. Бондар, В. Радько та С. Мацюра, «управління витратами в умовах відбудови країни після війни повинно враховувати не тільки короткострокові цілі, такі як скорочення витрат і забезпечення безперервності виробничих процесів, а й стратегічні, довгострокові завдання» [5, с. 157]. Комплексний підхід, що поєднує скорочення непотрібних витрат, раціоналізацію ресурсів і впровадження сучасних технологій управління, дозволяє зменшити собівартість продукції та покращити якість виробничих та управлінських процесів. Ефективна реалізація цих заходів сприяє підвищенню прибутковості підприємства, зміцненню його позицій на ринку та забезпечує стійкий розвиток в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА «ТОВ «ЕКСПЕРТ АГРОТРЕЙД»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «Експерт АгроТрейд» є одним із провідних підприємств на ринку агропромислового комплексу України. Компанія спеціалізується на оптовій торгівлі сільськогосподарською продукцією, зокрема зерновими культурами, маслопереробними та іншими аграрними товарами. За останні роки підприємство стало ключовим гравцем на ринку завдяки налагодженим партнерствам з великими агрогосподарствами та високій якості обслуговування. Основна діяльність компанії зосереджена на купівлі та продажу зернових культур, таких як пшениця, кукурудза, ячмінь. Вона також активно займається зберіганням продукції та здійснює логістичні послуги для аграріїв, забезпечуючи зручні умови для зберігання та транспортування товарів. Завдяки ефективній системі управління запасами та логістичними процесами, компанія підтримує стабільний рівень запасів і пропонує конкурентні ціни на продукцію.

Основні напрямки діяльності підприємства:

1. Оптова торгівля сільськогосподарською продукцією.
2. Логістичні послуги з транспортування і зберігання.
3. Підтримка партнерських відносин з агровиробниками та іншими підприємствами агропромислового комплексу (табл. 2.1).

Основною метою діяльності компанії є підвищення ефективності ведення агробізнесу через оптимізацію процесів закупівлі, зберігання та продажу продукції, а також забезпечення стабільного постачання високоякісної продукції для кінцевих споживачів. ТОВ «Експерт АгроТрейд» продовжує розширення своїх ринкових

позицій, зокрема шляхом розширення партнерської мережі та вдосконалення процесів закупівлі й збуту сільськогосподарської продукції.

Таблиця 2.1

Дані про ТОВ «Експерт АгроТрейд» [35; 36]

Повне найменування юридичної особи (станом на 28.12.2025)	Товариство з обмеженою відповідальністю Експерт-Агротрейд
Скорочена назва	ТОВ «Експерт-Агротрейд»
ЄДРПОУ	38835799
Дата реєстрації	23.07.2013 (12 років 5 місяців)
Організаційно-правова форма	ТОВАРИСТВО з обмеженою відповідальністю
Види діяльності	<u>Основний:</u> 01.46 Розведення свиней <u>Інші:</u> 10.11 Виробництво м'яса 46.11 Діяльність посередників у торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильною сировиною та напівфабрикатами 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин
Адреса	51822, Дніпропетровська область, Дніпровський район, село Хутірське, вулиця Центральна, будинок 108-А

ТОВ «Експерт АгроТрейд» також активно займається наданням консультаційних послуг для агропідприємств щодо оптимізації процесів вирощування та обробки сільськогосподарських культур. Компанія має великий досвід у впровадженні новітніх технологій та агрономічних практик, що дозволяє забезпечити високі врожаї та мінімізувати витрати на виробництво.

Один із ключових аспектів діяльності компанії – це її здатність адаптуватися до змін на ринку сільськогосподарських товарів. Наприклад, у разі зміни погодних умов або економічних тенденцій ТОВ «Експерт АгроТрейд» оперативно коригує свої плани та стратегії, що дозволяє зберігати стабільність бізнесу. Відповідно до досліджень ринку, підприємство успішно співпрацює з провідними агропідприємствами України, постачаючи їм високоякісну продукцію за конкурентними цінами. Це забезпечує стабільність на ринку і постійне збільшення обсягів продажу. Крім того, компанія має

стратегічне значення для розвитку агропромислового комплексу країни, оскільки активно впроваджує інноваційні технології, що позитивно впливає на збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва. За останні роки ТОВ «Експерт АгроТрейд» збільшило свою присутність на міжнародних ринках, що дозволяє диверсифікувати ризики та забезпечувати сталість бізнесу навіть в умовах економічної нестабільності.

Що стосується організаційної структури, компанія має чітко визначену ієрархію, яка дозволяє забезпечити ефективне управління всіма процесами. Організаційна структура ТОВ «Експерт АгроТрейд» побудована за лінійно-функціональним принципом та характеризується чітким розподілом управлінських повноважень і відповідальності між структурними підрозділами. На чолі підприємства перебуває генеральний директор, який здійснює загальне керівництво діяльністю компанії, формує стратегічні цілі розвитку, координує роботу всіх підрозділів і несе відповідальність за кінцеві результати господарської діяльності (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Організаційна структура ТОВ «Експерт АгроТрейд»

Безпосередньо генеральному директору підпорядковуються заступники за основними функціональними напрямками, кожен з яких відповідає за окрему сферу управління. Заступник з логістики відповідає за планування та координацію транспортування і зберігання продукції, оптимізацію логістичних маршрутів, управління складськими запасами та зниження витрат на переміщення й зберігання товарів. Заступник з маркетингу та збуту здійснює аналіз ринкової кон'юнктури, формує цінову політику, розробляє стратегії просування продукції, підтримує взаємодію з клієнтами та розширює ринки збуту. Заступник з фінансів забезпечує фінансове планування й контроль, організовує облік і звітність, аналізує фінансові результати, управляє грошовими потоками та відповідає за фінансову стійкість підприємства.

Заступник з виробництва є ключовою управлінською ланкою, що відповідає за організацію та координацію виробничих процесів на підприємстві. До його повноважень належить планування та контроль виробничої діяльності, забезпечення безперервності технологічних процесів, дотримання встановлених стандартів якості та раціональне використання матеріальних, трудових і технічних ресурсів. Заступник з виробництва координує роботу виробничих підрозділів, відповідає за впровадження сучасних технологій і удосконалення виробничих процесів, спрямованих на підвищення продуктивності та зниження собівартості продукції. Він також здійснює контроль за дотриманням норм охорони праці, техніки безпеки та екологічних вимог, аналізує виробничі показники й розробляє заходи щодо підвищення ефективності виробництва. У взаємодії з іншими функціональними підрозділами заступник з виробництва забезпечує узгодженість виробничих планів із процесами закупівлі, логістики та збуту, що сприяє стабільній роботі підприємства та досягненню його стратегічних цілей.

Налагоджена взаємодія між підрозділами забезпечує узгодженість управлінських рішень, оперативність реагування на зміни зовнішнього середовища та ефективне управління витратами на всіх етапах діяльності підприємства.

ТОВ «Експерт АгроТрейд» є одним з лідерів агропромислового комплексу України, спеціалізуючись на оптовій торгівлі сільськогосподарською продукцією. Компанія займається закупівлею та реалізацією зернових культур, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь, а також здійснює маслопереробні операції. Вона також надає логістичні послуги з транспортування, зберігання та обробки продукції, що є важливим фактором для успішної роботи аграріїв в умовах постійних змін на ринку.

Протягом останніх років компанія значно зміцнила свої позиції на ринку завдяки ефективному управлінню запасами, використанню сучасних технологій та розвитку партнерських відносин з агропідприємствами по всій Україні. Вона активно працює з великими агрогосподарствами, пропонуючи їм стабільні умови для зберігання та реалізації товарів. Також ТОВ «Експерт АгроТрейд» займається оптимізацією процесів виробництва, запроваджуючи новітні агрономічні практики для досягнення високих врожаїв. В рамках своєї діяльності компанія успішно співпрацює з іншими підприємствами агропромислового комплексу, налагоджуючи ефективні канали постачання і збуту продукції. Це дозволяє їй підтримувати конкурентоспроможність на внутрішньому ринку, а також виходити на міжнародні ринки, диверсифікуючи ризики і забезпечуючи сталість бізнесу в умовах економічної нестабільності.

З метою оцінки фінансових результатів господарської діяльності підприємства та їх динаміки звернемося до табл. 2.2.

Згідно з проведеним дослідженням робимо висновок, що наведені показники свідчать про різко мінливу та нестабільну фінансово-економічну динаміку підприємства протягом 2022-2024 рр., що відображає етапи відновлення, активного зростання та подальшого погіршення результатів. Чистий дохід від реалізації демонструє стрімке зростання у 2023 р. після вкрай низького рівня 2022 р., що є наслідком відновлення операційної діяльності, розширення ринку збуту й зняття зовнішніх обмежень.

Таблиця 2.2

Динаміка фінансових результатів ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.,

тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		темпи приросту, %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	63,9	28537,1	63530,2	28473,2	34993,1	44559,0	122,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	507,9	12397,1	51201,2	11889,2	38804,1	2340,9	313,0
Інші операційні витрати	736,3	1352,2	3298,4	615,9	1946,2	83,6	143,9
Інші витрати	0	256,2	712,4	256,2	456,2	100,0	178,1
Разом доходи	63,9	28537,1	63530,2	28473,2	34993,1	44559,0	122,6
Разом витрати	1244,2	14005,5	55212,0	12761,3	41206,5	1025,7	294,2
Фінансовий результат до оподаткування	-1180,3	14531,6	8318,2	15711,9	-6213,4	-1331,2	-42,8
Податок на прибуток	0	0	668,1	0	668,1	0	100,0
Чистий прибуток (збиток)	-1180,3	14531,6	7650,1	15711,9	-6881,5	-1331,2	-47,4

У 2024 р. дохід продовжує зростати, однак характер динаміки свідчить не про стабільне нарощування, а про екстенсивне збільшення обсягів діяльності. Наслідком цього є зростання навантаження на витратну частину та потреба в додаткових ресурсах. Собівартість реалізованої продукції зростає швидшими темпами, ніж дохід, особливо у 2024 р., що говорить про погіршення витратної ефективності, можливе подорожчання сировини, енергоресурсів, логістики або нераціональну структуру виробництва. Для підприємства це означає звуження маржинальності та підвищення ризику втрати фінансової стійкості.

Інші операційні витрати мають послідовну висхідну динаміку, що пов'язано з розширенням адміністративного апарату, збільшенням маркетингових витрат або зростанням витрат на обслуговування діяльності. Така тенденція за відсутності адекватного контролю призводить до зростання постійних витрат і зниження операційної гнучкості. Інші витрати, відсутні у 2022 р., з'являються у 2023-2024 рр. і

мають тенденцію до зростання, що свідчить про виникнення непрофільних витрат, фінансових втрат або разових негативних факторів, що додатково погіршують фінансовий результат.

Сукупні доходи та витрати повторюють відповідну динаміку доходів і собівартості: у 2023 р. формується позитивний фінансовий результат, проте у 2024 р. темп зростання витрат випереджає темп зростання доходів. Це означає, що підприємство перейшло до фази зростання без належної оптимізації витрат. Фінансовий результат до оподаткування у 2022 р. є від'ємним, у 2023 році різко поліпшується, що свідчить про ефективне відновлення діяльності. Проте у 2024 р. спостерігається погіршення результату, незважаючи на зростання обсягів реалізації, що вказує на зниження показника рентабельності основної діяльності та втрату контролю над витратами.

Податок на прибуток нараховано лише у 2024 р., що є прямим наслідком отримання оподаткованого прибутку, але водночас зменшує обсяг фінансових ресурсів, доступних для розвитку підприємства. Чистий прибуток має різко негативне значення у 2022 р., трансформується у значний позитивний результат у 2023 р., однак у 2024 р. суттєво скорочується. Така динаміка свідчить про нестійкий характер прибутковості та високий рівень фінансових ризиків у середньостроковій перспективі. Отже, підприємство пройшло шлях від кризового стану до активного зростання, однак у 2024 р. зіткнулося з проблемою неефективного управління витратами. Подальший розвиток потребує перегляду собівартості, оптимізації операційних і інших витрат, а також переходу від кількісного зростання до підвищення якісної та рентабельної ефективності діяльності.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що ТОВ «Експерт АгроТрейд» є багатопрофільним і конкурентоспроможним підприємством агропромислового комплексу України, яке має сформовану організаційну структуру, налагоджені партнерські зв'язки та широкий спектр операційної діяльності, що охоплює оптову торгівлю, логістику, зберігання, переробку й консультаційний супровід аграрних

виробників. Компанія демонструє високу адаптивність до змін ринкового середовища, активно впроваджує інноваційні технології та поступово розширює присутність на внутрішньому та міжнародних ринках, що сприяє диверсифікації ризиків і зміцненню ринкових позицій.

2.2 Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану ТОВ «Експерт АгроТрейд» є необхідною складовою комплексного аналізу діяльності підприємства, адже дає змогу визначити рівень його фінансової стійкості, платоспроможності та ефективності використання ресурсів. Дослідження фінансових показників дає змогу виявити ключові тенденції розвитку компанії, оцінити наявні ризики та обґрунтувати напрями підвищення результативності господарської діяльності в умовах нестабільного ринкового середовища. Оцінка фінансового стану підприємства безпосередньо пов'язана з управлінням витратами, адже саме рівень і структура витрат істотно впливають на платоспроможність, фінансову стійкість та прибутковість ТОВ «Експерт АгроТрейд». Аналіз фінансових показників дозволяє виявити неефективні витратні статті, оцінити їх вплив на собівартість і фінансовий результат, а також визначити резерви для оптимізації витрат. Раціональне управління витратами сприяє зниженню фінансових ризиків, підвищенню рентабельності діяльності та зміцненню загального фінансового стану підприємства.

Спочатку дослідимо показники активу балансу підприємства (табл. 2.3) задля визначення структури та складу ресурсів, оцінки їх ефективності використання. Такий підхід дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, виявити його платоспроможність, ліквідність і фінансову стійкість, а також обґрунтувати доцільність управлінських рішень щодо оптимізації активів і пасивів для підвищення ефективності господарської діяльності.

Таблиця 2.3

Динаміка показників активу балансу ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		Темп прир., %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
АКТИВИ, усього, у т.ч.:	19990,5	77055,9	58250,4	57065,4	-18805,5	285,5	-24,4
Незавершені капітальні інвестиції	311,5	2413,6	7216,3	2102,1	4802,7	674,8	199,0
Основні засоби	7177,1	8176,9	6099,6	999,8	-2077,3	13,9	-25,4
Довгострокові біологічні активи	0,0	9810,2	2034,5	9810,2	-7775,7	100,0	-79,3
Усього необоротних активів	7488,6	20400,7	15350,4	12912,1	-5050,3	172,4	-24,8
Запаси	2104,4	4191,7	2254,8	2087,3	-1936,9	99,2	-46,2
Поточні біологічні активи	4221,0	10454,0	8216,3	6233,0	-2237,7	147,7	-21,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,0	7032,8	4223,0	7032,8	-2809,8	100,0	-40,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1154,7	904,1	328,5	-250,6	-575,6	-21,7	-63,7
Інша поточна дебіторська заборгованість	918,7	27907,8	24212,8	26989,1	-3695,0	2937,7	-13,2
Гроші та їх еквіваленти	294,9	477,7	312,4	182,8	-165,3	62,0	-34,6
Витрати майбутніх періодів	6,7	35,1	30,6	28,4	-4,5	423,9	-12,8
Інші оборотні активи	3801,5	5652,0	3321,6	1850,5	-2330,4	48,7	-41,2
Усього оборотних активів	12501,9	56655,2	42900,0	44153,3	-13755,2	353,2	-24,3

Аналізуючи динаміку активів підприємства, варто зазначити, що в їх структурі найбільша частка припадає на оборотні активи (рис. 2.2).

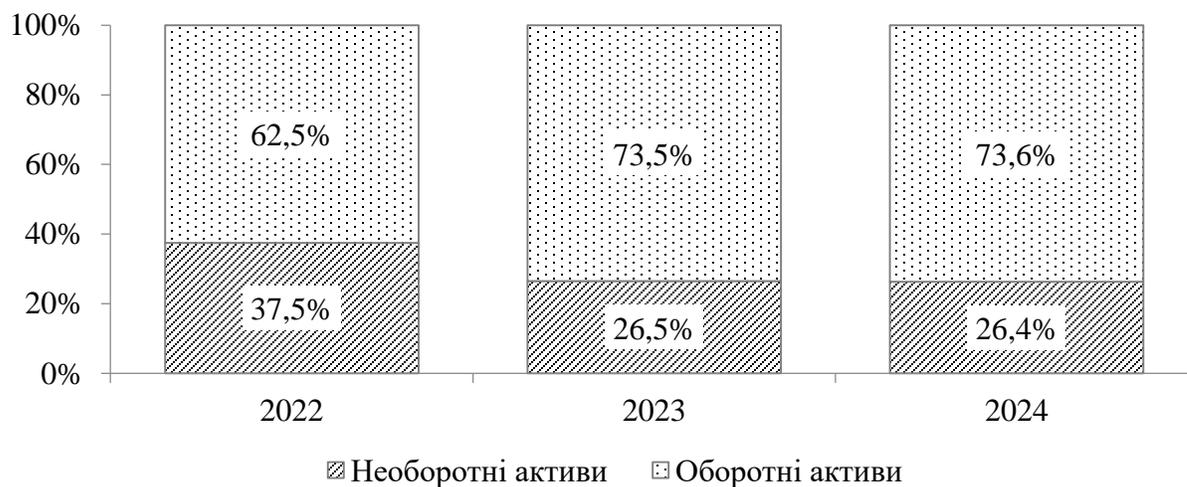

Рис. 2.2 Структура активів ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

Також варто відзначити зростання активів у 2023 р. через збільшення величини як необоротних, так і оборотних активів, проте у 2024 р. динаміка була від'ємна, а найбільше зменшились довгострокові біологічні активи та дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. Це говорить про тимчасове ослаблення фінансової стійкості підприємства у 2024 році, зниження обсягу ресурсів, доступних для операційної діяльності, а також про необхідність посилення контролю за довгостроковими біологічними активами та взаєморозрахунками з бюджетом. Така тенденція здатна негативно вплинути на ліквідність і оперативну здатність компанії виконувати фінансові зобов'язання.

З метою аналізу джерел фінансування діяльності ТОВ «Експерт АгроТрейд» дослідимо динаміку його пасивів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників пасиву балансу ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		Темп прир., %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
ПАСИВИ, усього, у т.ч.:	19990,5	77055,9	58250,4	57065,4	-18805,5	285,5	-24,4
Зареєстрований (пайовий) капітал	1,0	10000,0	10000,0	9999,0	0,0	999900,0	0,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-11001,3	3525,3	6014,2	14526,6	2488,9	-132,0	70,6
Усього власного капіталу	-11000,3	13525,3	16014,2	24525,6	2488,9	223,0	18,4
Інші довгострокові зобов'язання	226,4	226,4	5161,2	0,0	4934,8	0,0	2179,7
Усього довгострокові зобов'язання	226,4	226,4	5161,2	0,0	4934,8	0,0	2179,7
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	13222,5	14372,3	1015,1	1149,8	-13357,2	8,7	-92,9
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	13,6	67,3	41,4	53,7	-25,9	394,9	-38,5
Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	7,5	24,4	12,6	16,9	-11,8	225,3	-48,4
Кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	22,1	52,2	31,9	30,1	-20,3	136,2	-38,9
Інші поточні зобов'язання	17498,7	48788,0	35974,0	31289,3	-12814,0	178,8	-26,3
Усього короткострокові зобов'язання	30764,4	63304,2	37075,0	32539,8	-26229,2	105,8	-41,4

Дослідивши динаміку пасивів, зазначимо, що величина нерозподіленого прибутку зростала упродовж досліджуваного періоду, тобто підприємство накопичувало власні фінансові ресурси, що свідчить про підвищення його фінансової стійкості та здатності самостійно фінансувати розвиток, інвестиції та покривати можливі ризики без залучення зовнішніх джерел. При цьому найбільша частка в структурі пасивів припадає на короткострокові зобов'язання (рис. 2.3).

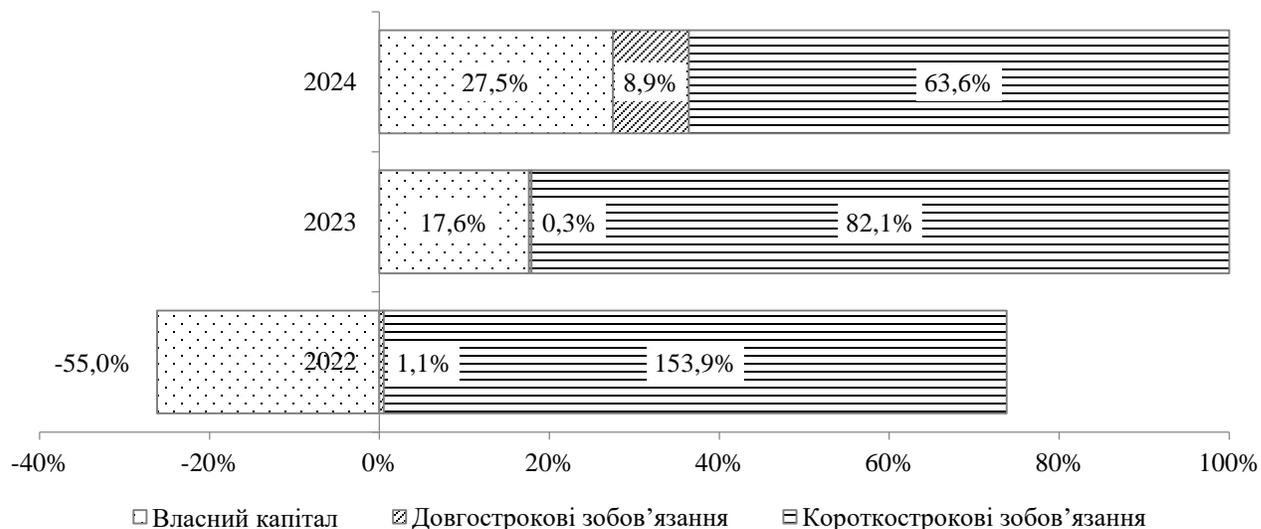

Рис. 2.3 Структура пасивів ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

У табл. 2.5 проаналізуємо показники ліквідності підприємства з метою оцінки його здатності своєчасно та в повному обсязі виконувати поточні фінансові зобов'язання, визначення рівня платоспроможності та виявлення можливих ризиків, пов'язаних із нестачею оборотних коштів.

Таблиця 2.5

Аналіз показників ліквідності ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

Показники	Норматив	2022	2023	2024	Відхилення абсолютне	
					2023/2022	2024/2023
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0 Збільшення	0,010	0,008	0,008	-0,002	0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,34	0,83	1,47	0,49	0,64
Коефіцієнт покриття	>1	0,41	0,89	1,53	0,48	0,64
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	>0 Збільшення	-18262,5	-6649	19783,2	11613,5	26432,2

Зроблено висновок про покращення ліквідності ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2023-2024 рр. порівняно з 2022 р., хоча окремі аспекти залишаються нестабільними. Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишається низьким протягом всього періоду, що свідчить про обмежену наявність грошових коштів для негайного покриття короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт покриття демонструють позитивну динаміку, що відображає збільшення частки ліквідних активів (крім запасів) в покритті поточних зобов'язань. Це свідчить про покращення платоспроможності підприємства і здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Чистий оборотний капітал змінився з від'ємного значення у 2022-2023 рр. на позитивне у 2024 р., що свідчить про збільшення власних оборотних ресурсів підприємства та підвищення його фінансової гнучкості. Отже, загальна динаміка показників ліквідності свідчить про стійку тенденцію до зміцнення платоспроможності підприємства, покращення управління оборотними коштами та підвищення здатності покривати поточні зобов'язання за рахунок більш ефективного використання активів.

Оцінку динаміки показників фінансової стійкості наведено в табл. 2.6, а її результати необхідні для подальшого аналізу рівня незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, здатності підтримувати стабільну структуру капіталу та забезпечувати довгострокову фінансову рівновагу.

Таблиця 2.6

**Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Експерт АгроТрейд»
у 2022-2024 рр.**

Показники	Норматив	2022	2023	2024	Відхилення абсолютне	
					2023/ 2022	2024/ 2023
Коефіцієнт плато-спроможності (автономії)	$\geq 0,5$	-0,55	0,18	2,16	0,73	1,98
Коефіцієнт фінансування	< 1 Зменшення	-2,82	4,70	0,29	7,52	-4,41
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	>0,1	-1,46	-0,12	0,35	1,34	0,47
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0 Збільшення	1,66	-0,49	0,16	-2,15	0,65

Зроблено висновок, що коефіцієнт платоспроможності (автономії) демонструє позитивну динаміку: від негативного значення у 2022 р. до значення вище одиниці у 2024 р.. Це свідчить про поступове зміцнення фінансової незалежності підприємства, зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування та підвищення здатності покривати зобов'язання власними ресурсами. Коефіцієнт фінансування відображає коливання структури капіталу: різке зростання у 2023 р. свідчить про активне залучення фінансування для відновлення діяльності, а зниження у 2024 р. – про стабілізацію співвідношення власного та позикового капіталу.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами демонструє поступове покращення, що говорить про збільшення власних ліквідних ресурсів для покриття короткострокових зобов'язань, підвищуючи платоспроможність. Коефіцієнт маневреності власного капіталу відображає здатність підприємства оперативно використовувати власні кошти для покриття оборотних потреб, що у 2024 р. починає стабілізуватися після коливань у попередні роки. Отже, загальна тенденція свідчить про покращення фінансової стійкості підприємства, зміцнення його автономії та підвищення здатності ефективно маневрувати власними ресурсами, хоча певні коливання в структурі капіталу вимагають подальшого контролю для підтримання стабільності.

В табл. 2.7 проаналізуємо показники ділової активності підприємства, які дадуть змогу зробити висновок щодо ефективності використання активів і капіталу, швидкості обороту ресурсів, а також результативності операційної діяльності підприємства в цілому.

Отже, показники свідчать про суттєве покращення ділової активності ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2023-2024 рр. порівняно з 2022 р., хоча характер динаміки є неоднорідним для різних аспектів діяльності. Коефіцієнт оборотності активів зростає, що відображає підвищення ефективності використання ресурсів підприємства для генерування доходу. Подібна тенденція спостерігається і для основних засобів та матеріальних запасів, що свідчить про кращу організацію виробничих та

торговельних процесів і прискорення обороту продукції. Коефіцієнти оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості зростають, а строки погашення відповідно скорочуються. Це вказує на покращення фінансової дисципліни та ефективне управління розрахунками з контрагентами, що зменшує ризики неплатежів і позитивно впливає на ліквідність підприємства.

Таблиця 2.7

Аналіз показників ділової активності ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення абсолютне	
				2023/ 2022	2024/ 2023
Коефіцієнт оборотності активів	0,001	0,59	0,94	0,589	0,35
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,004	2,05	8,14	2,046	6,09
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,003	1,50	1,97	1,497	0,47
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	134324,00	242,70	185,68	-134081	-57,02
Строк погашення кредиторської заборгованості	86865,43	177,67	44,86	-86687,8	-132,81
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,12	3,94	15,88	3,82	11,94
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддачі)	0,004	2,57	5,45	2,566	2,88
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,02	22,60	0,91	22,58	-21,69

Незважаючи на високі значення показників ділової активності у 2023 р., у 2024 р. спостерігається різке зниження коефіцієнта оборотності власного капіталу, що свідчить про екстенсивне нарощування активів або зростання витрат, що перевищує темпи формування доходів, і підкреслює необхідність більш раціонального використання власних фінансових ресурсів. Отже, загальна динаміка показників оборотності відображає покращення ефективності використання ресурсів та оптимізацію фінансових і виробничих процесів у 2023 р., проте у 2024 р. частково проявляються дисбаланси, що потребують посилення контролю за витратами та більш зваженого планування обороту власного капіталу для забезпечення стабільності і фінансової гнучкості підприємства.

В табл. 2.8 розраховано показники рентабельності підприємства, які необхідні для оцінки прибутковості діяльності, ефективності використання ресурсів та визначення здатності підприємства генерувати прибуток у відношенні до витрат, активів і власного капіталу.

Таблиця 2.8

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення абсолютне	
				2023/ 2022	2024/ 2023
Коефіцієнт рентабельності активів	-2,17	29,95	11,31	-18,64	-10,37
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	-32,30	1151,02	10,97	-1140,05	-2,83
Коефіцієнт рентабельності діяльності	-1847,10	50,92	12,04	-38,88	-10,07
Коефіцієнт рентабельності продукції	-232,39	117,22	14,94	-102,28	170,74

Показники рентабельності демонструють нестабільну динаміку фінансової ефективності ТОВ «Експерт АгроТрейд» протягом 2022-2024 рр. У 2022 р. всі коефіцієнти були від'ємними, що свідчило про збитковість діяльності, низьку ефективність використання активів і власного капіталу та недостатню прибутковість продукції. У 2023 р. спостерігається різке поліпшення всіх показників, що відображає етап відновлення та активного зростання підприємства. Основними причинами цього стали підвищення обсягів реалізації продукції, оптимізація операційних процесів і ефективніше використання ресурсів. Це дозволило компанії значно наростити прибутковість і тимчасово зміцнити фінансову стійкість. У 2024 р. коефіцієнти рентабельності знизилися порівняно з попереднім роком, хоча залишаються позитивними. Причинами такого зниження стали збільшення витрат, погіршення контролю за собівартістю продукції та зростання інших витрат, що перевищувало темпи зростання доходів. Для підприємства це означає зниження ефективності використання активів і власного капіталу, необхідність посилити управління витратами та оптимізувати виробничі і фінансові процеси, щоб стабілізувати прибутковість в середньостроковій перспективі.

Таким чином, аналіз фінансового стану ТОВ «Експерт АгроТрейд» свідчить про позитивну динаміку у 2023-2024 рр., зокрема, щодо ліквідності, фінансової стійкості та ефективності використання ресурсів. Підприємство поступово зміцнює автономію, покращує управління оборотними коштами та оптимізує операційну діяльність. Водночас окремі показники рентабельності та оборотності капіталу демонструють нестабільність, що підкреслює необхідність контролю витрат і раціонального використання власних ресурсів для забезпечення стабільності та прибутковості.

2.3 Аналіз структури витрат підприємства

Аналіз структури витрат підприємства є важливою складовою фінансового менеджменту, оскільки дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити основні статті витрат та їх вплив на собівартість продукції. Для ТОВ «Експерт АгроТрейд», що займається вирощуванням свиней, особливу увагу приділяють витратам на корм, ветеринарне обслуговування, оплату праці, амортизацію обладнання та енергоносії, оскільки вони формують більшу частину собівартості продукції. Аналіз структури витрат дає змогу виявити резерви для оптимізації витрат, зниження собівартості продукції та підвищення рентабельності діяльності підприємства, що особливо актуально в умовах нестабільного ринку та коливання цін на корм та енергоносії.

Собівартість реалізованої продукції є ключовим показником, що визначає ефективність управління виробничими витратами та безпосередньо впливає на фінансовий результат діяльності підприємства. Для ТОВ «Експерт АгроТрейд» собівартість включає всі витрати, пов'язані з вирощуванням свиней та підготовкою продукції до реалізації.

До собівартості продукції входять:

1) витрати на корм і ветеринарне обслуговування є основною частиною витрат, яка включає закупівлю комбікормів, преміксів, вітамінів, медикаментів, вакцинацій та

ветеринарний супровід. Ці витрати визначають прямі затрати на вирощування поголів'я та підтримання його здоров'я;

2) амортизація основних засобів – витрати на знос обладнання, будівель та інвентарю, які використовуються у виробництві;

3) енергоносії та утримання приміщень, тобто витрати на електроенергію, воду, опалення та обслуговування виробничих приміщень для утримання свиней;

4) оплата праці персоналу: заробітна плата працівників ферми, включаючи додаткові нарахування та соціальні внески;

5) інші витрати, пов'язані з виробничою діяльністю – це транспортні витрати всередині підприємства, витрати на упаковку та підготовку продукції до продажу.

Собівартість продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд» показує позитивну динаміку: зростання витрат відповідає збільшенню обсягів виробництва та доходів. Підприємство поступово нарощує ефективність управління витратами, хоча високий рівень собівартості і інших операційних витрат потребує постійного контролю. Рациональне управління витратами на корми, ветеринарні послуги та енергоносії залишатиметься критичним фактором для забезпечення прибутковості та стабільності фінансового стану компанії.

Елементи собівартості реалізованої продукції наведено в табл. 2.9.

У 2022 р. собівартість продукції була відносно високою порівняно з доходом, що спричинило збитковість діяльності. Основні фактори високих витрат у цей період пов'язані з низькими обсягами виробництва та неефективним використанням ресурсів, що характерно для початкових етапів діяльності або періодів відновлення виробничого процесу. У 2023 р. спостерігається різке зростання собівартості, що співпало з активним нарощуванням обсягів виробництва та реалізації. Зростання собівартості зумовлене підвищенням витрат на корми, ветеринарні послуги та оплату праці у зв'язку з масштабуванням виробництва.

Таблиця 2.9

Елементи собівартості реалізованої продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр., тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,				Характеристика
				Абс., тис. грн.		Темп приросту, %		
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023	
Витрати на корм і ветеринарні послуги	246,8	6520,1	27006,3	6273,3	20486,2	2541,9	314,2	Зростання обсягів вирощування, підвищення цін на корм та медикаменти
Оплата праці персоналу	100,2	2487,2	8429,9	2387,0	5942,7	2382,2	238,9	Збільшення чисельності працівників та зарплат, масштабування виробництва
Амортизація основних засобів	81,6	1201,0	3477,1	1119,4	2276,1	1371,8	189,5	Придбання та використання додаткового обладнання і будівель
Енергоносії та утримання приміщень	51,1	898,3	4012,2	847,2	3113,9	1657,9	346,6	Зростання витрат на електроенергію, опалення та обслуговування приміщень
Інші виробничі витрати (транспорт, упаковка тощо)	28,2	1290,5	8275,7	1262,3	6985,2	4476,2	541,3	Збільшення обсягів реалізації та операційних процесів
Собівартість реалізованої продукції, всього	507,9	12397,1	51201,2	11889,2	38804,1	2340,9	313,0	Підсумок усіх елементів

Збільшення собівартості супроводжувалося значним зростанням доходів, що дозволило підприємству отримати прибуток і покрити додаткові операційні витрати. Аналіз структури собівартості реалізованої продукції підприємства показує, що основну частку витрат становить безпосередньо собівартість вирощування свиней, яка включає витрати на корм, ветеринарне обслуговування, оплату праці персоналу та амортизацію основних засобів, необхідних для утримання стада (рис. 2.4).

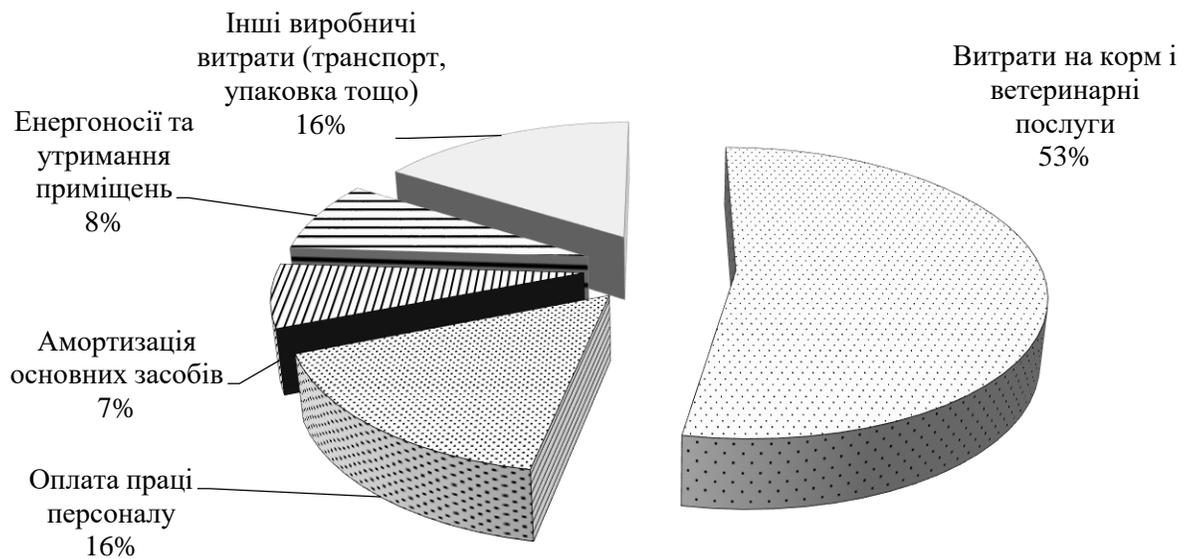

Рис. 2.4 Структура собівартості реалізованої продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2024 р.

У 2024 р. собівартість продукції знову зросла, але темпи її збільшення перевищили темпи зростання доходів, що призвело до зниження фінансового результату порівняно з 2023 роком. Найбільший внесок у збільшення собівартості мали витрати на корми та ветеринарне обслуговування, а також амортизація основних засобів, що зумовлено розширенням виробничих потужностей. Це підкреслює необхідність більш ефективного контролю за використанням ресурсів та оптимізації ключових статей собівартості, аби забезпечити стабільну рентабельність продукції. Таким чином, аналіз елементів собівартості демонструє, що виробничі витрати залишаються визначальним фактором впливу на фінансові результати підприємства,

а ефективне управління кормами, ветеринарними послугами та трудовими ресурсами є ключовим напрямом підвищення рентабельності. Підприємству необхідно продовжувати оптимізацію витрат, контролювати ефективність використання ресурсів та зменшувати частку додаткових операційних витрат для стабілізації прибутковості у середньостроковій перспективі.

Інші операційні витрати підприємства включають витрати, які не входять безпосередньо до собівартості продукції, але необхідні для забезпечення функціонування бізнесу. Це можуть бути адміністративні витрати, витрати на збут, транспортні послуги, оренда приміщень, страхові внески та інші супутні витрати. Аналіз цих витрат дозволяє оцінити ефективність управління додатковими ресурсами та вплив таких витрат на загальний фінансовий результат підприємства (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка інших операційних витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		Темп приросту, %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Адміністративні витрати	254,2	481,4	1230,6	227,2	749,2	89,4	155,6
Витрати на збут	178,7	354,2	914,7	175,5	560,5	98,2	158,2
Транспортні та логістичні витрати	112,5	242,2	499,2	129,7	257,0	115,3	106,1
Оренда та комунальні послуги	103,7	152,2	357,7	48,5	205,5	46,8	135,0
Страхові внески та інші	87,2	122,2	296,2	35,0	174,0	40,1	142,4
Всього	736,3	1352,2	3298,4	615,9	1946,2	83,6	143,9

Аналіз таблиці 2.10 показує, що в 2022 р. загальні інші операційні витрати були відносно невеликі і становили 736,3 тис. грн., переважно за рахунок адміністративних витрат та витрат на збут. У 2023 р. спостерігається подвоєння цих витрат до 1352,2 тис. грн., що пояснюється масштабуванням діяльності та нарощуванням обсягів реалізації продукції, а також збільшенням витрат на логістику та обслуговування адміністративних функцій. У 2024 р. інші операційні витрати зросли до 3298,4 тис.

грн., що більше ніж утричі перевищує показник 2023 р. Основними драйверами зростання стали адміністративні витрати та витрати на збут, що зумовлено необхідністю підтримки розширеного виробництва і забезпечення збутової діяльності. Також помітне зростання транспортних і логістичних витрат свідчить про підвищення потреб у постачанні кормів і доставки продукції. Загалом динаміка інших операційних витрат вказує на значне нарощування масштабів діяльності підприємства, але також підкреслює потребу у контролі над адміністративними та збутовими витратами для забезпечення стабільної рентабельності та фінансової стійкості.

В структурі інших операційних витрат найбільша частка припадає на адміністративні витрати (рис. 2.5).

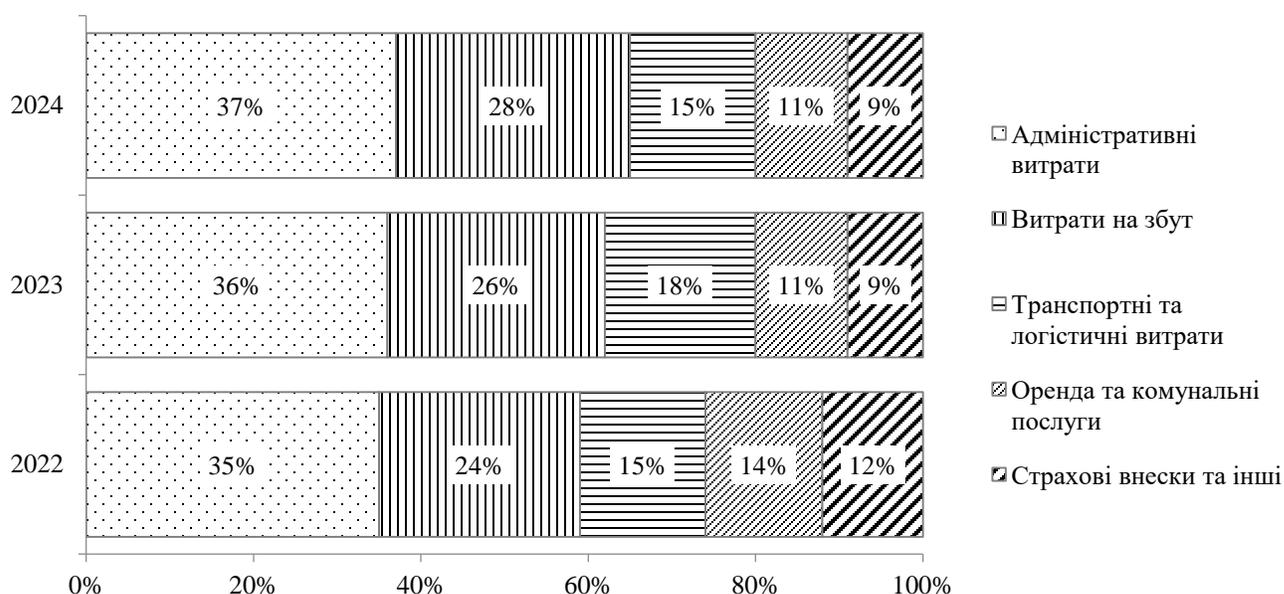

Рис. 2.5 Структура інших операційних витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр.

Така структура обумовлена високим рівнем організаційної та управлінської діяльності підприємства, включно з витратами на оплату праці керівного складу, утримання офісу, комунальні послуги, канцелярське забезпечення та інші

адміністративні потреби. Така структура свідчить про значну частку постійних витрат у загальних операційних витратах і підкреслює важливість ефективного управління адміністративними процесами для оптимізації фінансового стану підприємства.

Інші витрати підприємства – це витрати, які не відносяться ні до собівартості продукції, ні до основних операційних витрат, але є необхідними для ведення господарської діяльності. До них можуть входити одноразові платежі, штрафи, пені, курсові різниці, витрати на непередбачені заходи або інші непостійні витрати. Аналіз цих витрат дозволяє оцінити їх вплив на фінансовий результат підприємства та виявити резерви для скорочення витрат, що не пов'язані з основною діяльністю (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка інших витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр., тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		Темп приросту, %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Штрафи та пені	0,0	50,2	120,8	50,2	70,6	100,0	140,6
Курсові різниці	0,0	60,3	180,4	60,3	120,1	100,0	199,2
Непередбачені витрати	0,0	75,7	220,1	75,7	144,4	100,0	190,8
Інші разові витрати	0,0	70,0	191,1	70,0	121,1	100,0	173,0
Всього	0,0	256,2	712,4	256,2	456,2	100,0	178,1

Аналіз показує, що у 2022 р. інших витрат практично не було, що свідчить про відсутність непередбачених фінансових витрат і стабільність діяльності підприємства. У 2023 р. загальна сума інших витрат зросла до 256,2 тис. грн., що пояснюється появою штрафів, пені, курсових різниць та інших одноразових витрат у зв'язку з активізацією господарської діяльності. У 2024 р. інші витрати збільшилися до 712,4 тис. грн., більше ніж у 2,5 рази порівняно з попереднім роком. Основними драйверами зростання стали непередбачені витрати та курсові різниці, що вказує на зростання фінансових ризиків і нестабільності зовнішніх факторів впливу. Загалом динаміка інших витрат показує поступове збільшення фінансового навантаження від непередбачених і разових витрат, що підкреслює необхідність їх контролю та

планування для зменшення негативного впливу на фінансовий результат підприємства.

В структурі інших витрат найбільша частка припадає на непередбачені витрати (рис. 2.6).

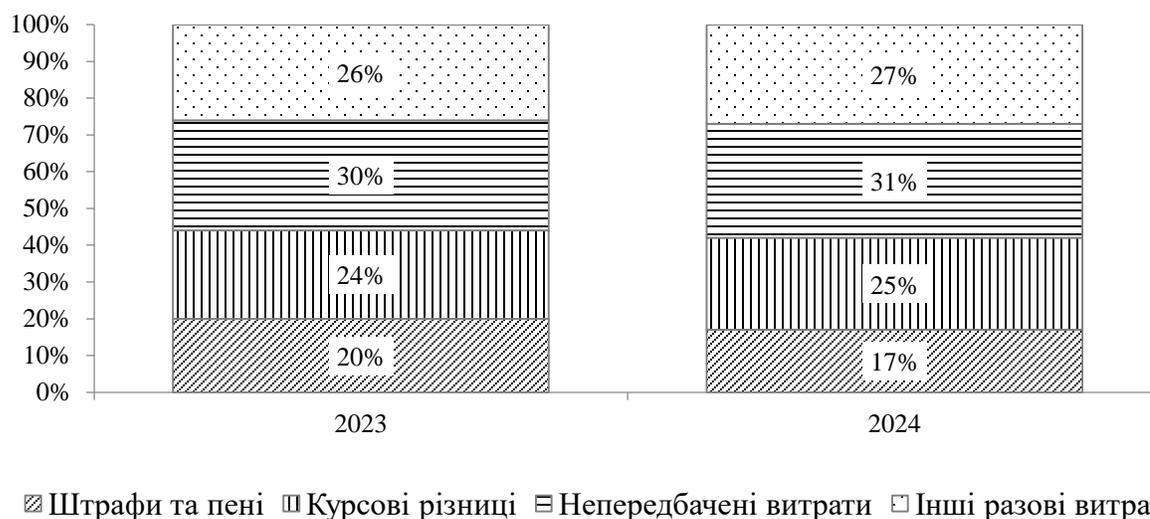

Рис. 2.6 Структура інших витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2023-2024 рр.

Така структура говорить про високий рівень фінансової невизначеності або нестабільності діяльності підприємства. Це є наслідком недостатньо точного планування, коли підприємство не змогло заздалегідь передбачити частину витрат, а також результатом впливу форс-мажорних обставин, змін цін та додаткових витрат на ремонт, логістику чи непередбачені обов'язки. Така ситуація підкреслює потребу у формуванні фінансових резервів для покриття непередбачених витрат, що дозволяє забезпечити стабільність фінансового стану та підтримувати платоспроможність підприємства.

Таким чином, аналіз структури витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд» показує, що основну частку собівартості продукції становлять витрати на корм, ветеринарне обслуговування та оплату праці, а серед інших витрат – адміністративні та непередбачені витрати. Це підкреслює важливість ефективного управління виробничими та операційними витратами для забезпечення рентабельності та

стабільності фінансового стану підприємства. Динаміка витрат свідчить про масштабування виробництва та зростання обсягів реалізації, водночас підкреслює потребу у постійному контролі та оптимізації ресурсів. Ефективне управління виробничими та операційними витратами є ключовим фактором підвищення рентабельності, забезпечення фінансової стійкості та зменшення впливу зовнішніх і непередбачених ризиків на діяльність підприємства.

2.4 Оцінка ефективності управління витратами на підприємстві

ТОВ «Експерт АгроТрейд» спеціалізується на вирощуванні свиней, що визначає специфіку його виробничої та фінансової діяльності. Основними витратами підприємства є корм, ветеринарне обслуговування, оплата праці персоналу та амортизація обладнання, оскільки саме вони формують собівартість продукції та безпосередньо впливають на прибутковість. Аналіз ефективності управління витратами на підприємстві дозволяє оцінити, наскільки раціонально використовуються фінансові ресурси при виробництві продукції, а також визначити вплив витрат на прибутковість діяльності. Для ТОВ «Експерт АгроТрейд» важливо контролювати витрати на корм, ветеринарне обслуговування, оплату праці, амортизацію основних засобів та енергоносії, оскільки саме ці статті формують основну частину собівартості продукції. Крім того, аналіз інших операційних та непередбачених витрат дозволяє виявити резерви для оптимізації та підвищення рентабельності підприємства.

На підприємстві контроль витрат здійснюється комплексно, із застосуванням як внутрішніх, так і системних фінансово-управлінських механізмів. Основною метою цього процесу є забезпечення раціонального використання ресурсів, зниження собівартості продукції та підтримка стабільної рентабельності. Контроль витрат організований за кількома напрямками, що охоплюють виробничі, адміністративні, збутові та непередбачені витрати.

Контроль виробничих витрат здійснюється на всіх етапах вирощування свиней. Витрати на корм і ветеринарне обслуговування, які є основними у структурі собівартості, моніторяться за допомогою щоденного обліку використання кормів, медикаментів та преміксів на одиницю поголів'я. Кожна партія кормів і препаратів проходить вхідний контроль якості, а фактичне їх використання порівнюється з нормативами, встановленими технологічними картами вирощування. Ветеринарний супровід ведеться із суворим обліком витрат на вакцинації, ліки та медичні процедури, що дозволяє не тільки контролювати фінансові витрати, а й оцінювати їх ефективність через показники приросту ваги і здоров'я тварин.

Контроль амортизаційних витрат і витрат на утримання основних засобів та приміщень проводиться через систематичне ведення бухгалтерського та управлінського обліку. Підприємство здійснює щомісячний моніторинг амортизації обладнання, будівель та інвентарю, визначає планові та фактичні витрати на ремонт та обслуговування. Це дозволяє оперативно виявляти перевитрати, планувати заміну або модернізацію обладнання, а також прогнозувати витрати на наступні періоди.

Витрати на оплату праці персоналу контролюються через систему внутрішнього кадрового та фінансового обліку. Підприємство веде детальний облік робочого часу співробітників, нарахування заробітної плати, премій та соціальних внесків. Зіставлення витрат на оплату праці з продуктивністю працівників дозволяє оцінювати ефективність персоналу та своєчасно коригувати чисельність або структуру персоналу відповідно до потреб виробництва.

Контроль інших операційних та адміністративних витрат здійснюється через бюджетування та планування витрат. Кожен підрозділ підприємства формує план витрат на адміністративні потреби, збут, транспорт, комунальні послуги та страхові внески. Ведеться щомісячне порівняння фактичних витрат із плановими показниками, що дозволяє виявляти перевитрати, оптимізувати логістичні маршрути та раціонально використовувати офісні ресурси.

Контроль непередбачених витрат та разових платежів проводиться через створення фінансових резервів та щоквартальний аналіз форс-мажорних ситуацій. У разі появи штрафів, курсових різниць або разових витрат, вони документуються та аналізуються для визначення причин і запобігання їх повторенню в майбутньому. Підприємство також формує резервні фонди, що дозволяє покривати непередбачені витрати без порушення фінансової стійкості та платоспроможності.

Для оцінки ефективності управління витратами застосовується система фінансових показників: частка витрат у доходах, рентабельність витрат, темпи росту собівартості та інших операційних витрат, а також аналіз динаміки чистого прибутку. Систематичне зіставлення цих показників дозволяє виявляти тренди, контролювати вплив окремих витрат на фінансовий результат та ухвалювати управлінські рішення щодо оптимізації витрат. Таким чином, контроль витрат на ТОВ «Експерт АгроТрейд» є багаторівневим процесом, що включає планування, облік, моніторинг та аналіз виробничих, адміністративних та непередбачених витрат. Цей підхід дозволяє ефективно використовувати ресурси, підвищувати продуктивність виробництва, знижувати собівартість продукції та забезпечувати стабільну прибутковість підприємства у умовах змінного ринкового середовища.

Далі проаналізуємо ефективність управління витратами на підприємстві (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Показники ефективності управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд» у
2022-2024 рр.**

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,			
				Абс., тис. грн.		Темп приросту, %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Чистий дохід від реалізації продукції	63,9	28537,1	63530,2	28473,2	34993,1	44559,0	122,6
Разом витрати	1244,2	14005,5	55212	12761,3	41206,5	1025,7	294,2
Частка витрат у доходах, %	1947	49,1	86,9	-1897,9	37,8	-97,5	77,0
Рентабельність витрат, %	-94,9	103,8	13,8	198,7	-90	-209,4	-86,7
Собівартість реалізованої продукції	507,9	12397,1	51201,2	11889,2	38804,1	2340,9	313,0
Собівартість 1 грн. реалізованої продукції, грн.	7,9	0,4	0,8	-7,51394	0,371514	-94,5	85,5
Частка собівартості у загальних витратах, %	40,8	88,5	92,7	47,69453	4,219697	116,8	4,8
Інші операційні витрати	736,3	1352,2	3298,4	615,9	1946,2	83,6	143,9
Інші витрати	0	256,2	712,4	256,2	456,2	100,0	178,1
Частка інших операційних витрат у загальних, %	59,2	9,7	6	-49,5	-3,7	-83,6	-38,1
Частка інших витрат у загальних, %	0	1,8	1,3	1,8	-0,5	100,0	-27,8
Чистий прибуток	-1180,3	14531,6	7650,1	15711,9	-6881,5	-1331,2	-47,4
Фондовіддача, тис. грн.	0,04	2,57	5,45	2,53	2,88	6325,0	112,1
Матеріаломісткість, грн./грн.	0,03	0,3	0,7	0,307373	0,386993	878,8	113,0
Продуктивність праці, тис. грн./особу	9,1	1297,1	2541,2	1288,012	1244,067	14109,7	95,9

Аналіз показників ефективності управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд» демонструє значні зміни у структурі витрат та фінансових результатах підприємства, що відображають специфіку діяльності підприємства з вирощування свиней та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансовий стан. У 2022 р. підприємство зазнавало збитків через дуже низький рівень доходів порівняно з витратами, адже частка витрат у доходах перевищувала 1900%, що свідчить про критично неефективне використання ресурсів в період початку повномасштабного вторгнення рф в Україну та складні умови виробництва та збуту.

У 2023 р. підприємство дещо адаптувалось до функціонування в умовах воєнного стану, спостерігається значне покращення ефективності управління витратами: чистий дохід зріс до 28 537,1 тис. грн., а частка витрат у доходах знизилася до 49,1%. Це стало можливим завдяки масштабуванню виробництва, оптимізації витрат на корм, ветеринарні послуги та оплату праці, а також контролю інших операційних витрат. В результаті підприємство отримало значний чистий прибуток – 14531,6 тис. грн., а рентабельність витрат перевищила 100%, що свідчить про ефективне використання фінансових ресурсів в цьому періоді.

Проте у 2024 р. ефективність управління витратами значно знизилася: частка витрат у доходах зросла до 86,9%, а рентабельність витрат скоротилася до 13,8%. Основними причинами цього стали різке зростання собівартості продукції, що включає витрати на корм і ветеринарні послуги, амортизацію основних засобів та енергоносії у зв'язку з розширенням виробничих потужностей. Крім того, зросли інші операційні витрати, зокрема адміністративні, витрати на збут та транспортні послуги, а також непередбачені та разові витрати, що відображає підвищення фінансових ризиків та вплив зовнішніх факторів.

Аналіз динаміки фондівдачі, матеріаломісткості та продуктивності праці ТОВ «Експерт АгроТрейд» у 2022-2024 рр. свідчить про суттєву трансформацію виробничо-економічної діяльності підприємства та зміну підходів до управління витратами. У 2022 р. низькі значення фондівдачі та продуктивності праці відображали кризовий та відновлювальний етап функціонування підприємства в умовах початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, коли наявні основні засоби та трудові ресурси використовувалися недостатньо ефективно. За таких умов значна частина витрат мала постійний характер і не компенсувалася відповідним обсягом доходів, що негативно впливало на загальну ефективність управління витратами.

У 2023 р. спостерігається різке покращення показників фондівдачі та продуктивності праці, що свідчить про активізацію виробничої діяльності, зростання

обсягів реалізації та більш повне завантаження основних засобів. Підприємство почало більш ефективно використовувати наявні виробничі потужності та персонал, що дозволило знизити відносні витрати на одиницю продукції та підвищити віддачу від вкладених ресурсів. В цей період управління витратами набуло більш раціонального характеру, оскільки зростання доходів випереджало збільшення витрат, що позитивно позначилося на фінансових результатах.

У 2024 р. подальше зростання фондівіддачі та продуктивності праці свідчить про продовження процесу масштабування виробництва та інтенсифікацію використання як основних засобів, так і трудових ресурсів. Водночас зростання матеріаломісткості вказує на підвищення витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, що для підприємства з вирощування свиней може бути пов'язано зі зростанням цін на корми, ветеринарні препарати та інші матеріальні складові виробництва. Це означає, що, незважаючи на покращення показників використання праці та основних фондів, управління матеріальними витратами ускладнилося і потребує посилення контролю.

Загалом динаміка розглянутих показників свідчить, що у 2022-2024 рр. ТОВ «Експерт АгроТрейд» пройшло шлях від низької ефективності використання ресурсів до їх більш інтенсивного залучення у виробничий процес. Підвищення фондівіддачі та продуктивності праці позитивно впливає на ефективність управління витратами, оскільки дозволяє розподіляти постійні витрати на більший обсяг продукції та знижувати їх відносний рівень. Водночас зростання матеріаломісткості створює додаткове витратне навантаження і може нівелювати позитивний ефект від підвищення продуктивності. Це підкреслює необхідність для підприємства зосередити управлінські зусилля на нарощуванні обсягів виробництва й на оптимізації матеріальних витрат, зокрема через раціоналізацію кормової бази, впровадження ресурсозберігаючих технологій та посилення контролю за використанням матеріальних ресурсів, що в цілому сприятиме підвищенню ефективності управління витратами.

За результатами проведеного дослідження виокремлено основні проблеми управління витратами у ТОВ «Експерт АгроТрейд» (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Основні проблеми управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд»

Напрями витрат	Основні проблеми	Причини	Наслідки
Витрати на корм і ветеринарне обслуговування	Значне зростання витрат, перевищення планових норм	Підвищення цін на корми та медикаменти, нестача контролю за використанням кормів, масштабування виробництва	Зростання собівартості продукції, зниження рентабельності
Оплата праці персоналу	Неефективне використання трудових ресурсів, високі витрати на оплату праці	Збільшення чисельності персоналу без оцінки продуктивності, недостатній контроль робочого часу	Підвищення операційних витрат, зменшення прибутку
Амортизація основних засобів	Зростання витрат через придбання нового обладнання та будівель	Масштабування виробництва, недостатнє планування ресурсів	Збільшення собівартості продукції, фінансове навантаження на підприємство
Енергоносії та утримання приміщень	Високі витрати на електроенергію, опалення та обслуговування приміщень	Зростання тарифів, недостатня енергоефективність обладнання та приміщень	Підвищення операційних витрат, зниження прибутковості
Інші виробничі витрати (транспорт, упаковка)	Зростання витрат при нарощуванні обсягів реалізації	Погана оптимізація логістики, недостатній контроль за витратами на упаковку та транспорт	Підвищення собівартості продукції та витрат на збут
Адміністративні витрати	Висока частка постійних витрат	Витрати на утримання офісу, оплату праці керівного складу, комунальні послуги	Збільшення загальних операційних витрат, зменшення фінансової стійкості
Витрати на збут	Зростання витрат на маркетинг і доставку продукції	Масштабування продажів без оптимізації логістики	Підвищення загальних витрат, зниження рентабельності продукції
Непередбачені та разові витрати	Високий рівень фінансової невизначеності	Форс-мажорні обставини, штрафи, курсові різниці, одноразові витрати	Ризик фінансових втрат, необхідність формування резервів

Аналіз основних проблем управління витратами на ТОВ «Експерт АгроТрейд» показує, що ключовими напрямками підвищеного фінансового ризику є витрати на корм і ветеринарне обслуговування, оплату праці та енергоносії, а також

адміністративні та збутові витрати. Основними причинами цих проблем є зростання цін на ресурси, масштабування виробництва без належного контролю, недостатня оптимізація логістики та енергоефективності, а також поява непередбачених витрат. Неефективне управління цими витратами призводить до збільшення собівартості продукції, підвищення операційних витрат і зниження фінансової стійкості підприємства. Це підкреслює необхідність впровадження систематичного контролю витрат, планування ресурсів, оптимізації виробничих та адміністративних процесів, а також створення резервних фондів для покриття непередбачених витрат, що дозволить забезпечити стабільну рентабельність і підвищити ефективність управління підприємством.

Таким чином, у другому розділі надано організаційно-економічну характеристику ТОВ «Експерт Агротрейд», проведено оцінку його фінансового стану, проаналізовано структуру витрат підприємства та визначено ефективність управління витратами.

Аналіз показників ефективності управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд» за 2022-2024 рр. показав значні зміни у структурі витрат та фінансових результатах підприємства. Основні статті витрат – корм, ветеринарне обслуговування, оплата праці та амортизація – безпосередньо впливають на собівартість продукції та рентабельність. Ефективний контроль виробничих, адміністративних, збутових та непередбачених витрат дозволяє виявляти резерви для оптимізації, підтримувати стабільну прибутковість і мінімізувати фінансові ризики, особливо в умовах коливань цін на ресурси та енергоносії. Загалом підприємство має певні проблеми щодо ефективного управління витратами, тому необхідно розробити відповідні пропозиції щодо їх усунення.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1 Напрями зниження витрат підприємства

В умовах нестабільного ринкового середовища, зростання виробничих ризиків і підвищення цін на ресурси система управління витратами набуває для підприємства стратегічного значення. Витрати перестають бути лише обліковою категорією та трансформуються в активний інструмент управління ефективністю, конкурентоспроможністю й фінансовою стійкістю підприємства. Саме рівень обґрунтованості, прозорості та контрольованості витрат значною мірою визначає здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, забезпечувати стабільний прибуток й раціонально використовувати наявний виробничий потенціал.

Проведений аналіз динаміки фінансово-економічних показників ТОВ «Експерт АгроТрейд» за 2022-2024 рр. свідчить, що підприємство пройшло етапи різкої трансформації масштабів діяльності, що супроводжувалися істотним зростанням доходів і витрат. За таких умов традиційні підходи до управління витратами, орієнтовані переважно на фіксацію фактичних показників, виявляються недостатньо ефективними. Зростання матеріаломісткості продукції, зміна структури собівартості, коливання рентабельності витрат і зниження чистого прибутку в 2024 р., незважаючи на високі обсяги доходів, вказують на наявність внутрішніх резервів оптимізації та потребу в більш гнучкому й проактивному управлінні витратами.

Позитивна динаміка фондівіддачі та продуктивності праці демонструє, що підприємство поступово підвищує ефективність використання основних засобів і трудових ресурсів, водночас зростання витрат випереджальними темпами порівняно з фінансовими результатами свідчить про недостатню узгодженість між операційними рішеннями та стратегічними цілями. Це означає, що наявні інструменти контролю

витрат не повною мірою забезпечують їх економічну доцільність, а система планування потребує поглиблення аналітичної складової.

Необхідність оптимізації системи управління витратами обумовлена також структурними зрушеннями в складі витрат, зокрема зростанням частки окремих виробничих та інших операційних витрат. Така тенденція здатна призвести до прихованого зниження ефективності діяльності, коли формальне зростання обсягів виробництва не супроводжується адекватним підвищенням фінансового результату. Відтак виникає потреба не лише в скороченні витрат, а, насамперед, в підвищенні якості управлінських рішень щодо їх формування, розподілу та контролю. Отже, обґрунтування напрямів оптимізації системи управління витратами є логічним етапом дослідження, що впливає з результатів аналізу фінансових показників підприємства. Реалізація таких напрямів дозволить забезпечити більш раціональне використання ресурсів, знизити чутливість підприємства до зовнішніх шоків, підвищити рентабельність діяльності та сформувати стійку основу для довгострокового розвитку.

Відсутність системної та цілеспрямованої оптимізації виробничої собівартості на попередніх етапах діяльності підприємства була зумовлена сукупністю як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Насамперед, в період становлення та масштабування діяльності ТОВ «Експерт АгроТрейд» пріоритетом управління було нарощення обсягів виробництва та забезпечення стабільності технологічного процесу вирощування свиней. За таких умов основна увага менеджменту зосереджувалася на безперебійному постачанні кормів, утриманні поголів'я та підтриманні виробничих потужностей, тоді як питання глибокого аналізу структури собівартості та пошуку внутрішніх резервів економії відходили на другий план.

Крім того, на ранніх етапах діяльності підприємство працювало в умовах обмеженої аналітичної бази та недостатньо розвиненої системи управлінського обліку. Витрати обліковувалися переважно з позицій фінансового обліку, що дозволяло контролювати їх загальний обсяг, але не забезпечувало детального аналізу за центрами відповідальності, видами продукції або технологічними операціями. За

відсутності такої інформації управлінські рішення мали реактивний характер і були спрямовані на покриття поточних потреб, а не на стратегічну оптимізацію витрат.

Суттєвим стримувальним фактором також стала нестабільність зовнішнього середовища, зокрема, повномасштабне вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 р., коливання цін на корми, енергоносії та ветеринарні препарати, і в цих умовах зростання витрат сприймалося як об'єктивно неминуче, що знижувало мотивацію до пошуку внутрішніх резервів ефективності. Підприємство фактично адаптувалося до зростання витрат шляхом збільшення обсягів виробництва, а не через їх структурну оптимізацію. Водночас результати діяльності за останні роки засвідчили, що екстенсивна модель розвитку вичерпала свій потенціал. Стрімке зростання виробничих витрат, особливо на корми, енергоносії та оплату праці, призвело до суттєвого навантаження на фінансові результати підприємства та зниження ефективності використання ресурсів. Незважаючи на зростання доходів, спостерігається погіршення співвідношення між витратами та результатами діяльності, що сигналізує про необхідність переходу до більш якісної, інтенсивної моделі управління витратами на досліджуваному підприємстві.

Саме на сучасному етапі оптимізація виробничої собівартості є не просто бажаною, а об'єктивно необхідною, що обумовлено наступним:

1) підприємство досягло рівня розвитку, за якого має достатній обсяг даних і досвіду для проведення ґрунтовного аналізу витрат та впровадження інструментів управлінського контролю;

2) посилення конкуренції на ринку продукції свинарства та зростання цінової чутливості споживачів обмежують можливості перекладання зростання витрат на кінцеву ціну продукції.

Крім того, сучасні технологічні та організаційні можливості створюють сприятливі умови для оптимізації собівартості без погіршення якості продукції. Впровадження точніших норм годівлі, автоматизація обліку витрат, оптимізація використання енергії та підвищення продуктивності праці дозволяють досягати

економії ресурсів за рахунок підвищення ефективності, а не скорочення критично важливих витрат. Отже, якщо раніше відсутність належної оптимізації виробничої собівартості була зумовлена етапом розвитку підприємства, обмеженістю аналітичних інструментів та домінуванням екстенсивного підходу, то наразі зміна економічних умов і внутрішніх можливостей робить її стратегічною необхідністю. Реалізація цього напрямку є ключовою передумовою забезпечення фінансової стійкості, підвищення рентабельності та довгострокового розвитку ТОВ «Експерт АгроТрейд».

З метою підвищення ефективності управління витратами та посилення фінансової стійкості підприємства доцільно систематизувати ключові напрями оптимізації витрат у табличній формі. Такий підхід дає змогу комплексно оцінити можливі управлінські рішення, визначити їх економічну доцільність та очікуваний вплив на фінансові результати діяльності. Основний акцент зроблено на зниженні витрат без погіршення якості продукції та операційних процесів, а також на вдосконаленні системи контролю, планування й аналізу витрат (табл. 3.1).

Запропоновані напрями оптимізації системи управління витратами свідчать про необхідність комплексного підходу до зниження витрат на підприємстві. Йдеться як про механічне скорочення окремих статей витрат, так й про їх економічне обґрунтування, узгодження з масштабами діяльності та стратегічними цілями розвитку. Особливе значення має оптимізація виробничої собівартості, оскільки саме вона формує основу конкурентних переваг підприємства та безпосередньо впливає на рівень прибутковості. Раціоналізація структури витрат і контроль інших операційних витрат дозволяють зменшити частку непродуктивних витрат, які не створюють доданої вартості, але негативно впливають на фінансовий результат. Впровадження бюджетування та посилення аналітичного контролю забезпечать перехід від реактивного управління витратами до проактивного, орієнтованого на попередження перевитрат і своєчасне виявлення внутрішніх резервів.

Таблиця 3.1

**Напрями оптимізації системи управління витратами ТОВ «Експерт
АгроТрейд»**

Напрями оптимізації	Сутність заходів	Очікувані результати	Управлінський ефект
Оптимізація виробничої собівартості	Перегляд норм витрат матеріалів, кормів, енергоносіїв; зниження технологічних витрат; удосконалення виробничих процесів	Зниження змінних виробничих витрат та собівартості одиниці продукції	Підвищення рентабельності витрат і конкурентоспроможності продукції
Раціоналізація структури витрат	Аналіз доцільності окремих статей витрат, скорочення непродуктивних та дублюючих витрат	Зменшення частки непрямих і інших операційних витрат	Підвищення прозорості витрат та керованості фінансових потоків
Оптимізація витрат на оплату праці	Узгодження чисельності персоналу з обсягами діяльності, впровадження елементів мотивації за результатами	Стимування зростання фонду оплати праці без зниження продуктивності	Підвищення ефективності використання трудових ресурсів
Управління енергетичними витратами	Енергозберезжувальні заходи, модернізація обладнання, контроль споживання ресурсів	Скорочення витрат на енергоносії та утримання	Зниження залежності від коливань тарифів
Контроль інших операційних витрат	Регламентация адміністративних і господарських витрат, бюджетування	Зменшення частки інших операційних витрат у загальних	Підвищення фінансової дисципліни
Впровадження бюджетування витрат	Формування центрів відповідальності, планування витрат за підрозділами	Запобігання перевищенню запланованих витрат	Підвищення оперативності управлінських рішень
Посилення аналітичного контролю	Регулярний аналіз відхилень фактичних витрат від планових	Виявлення резервів зниження витрат	Своєчасне коригування управлінської політики
Оптимізація інших витрат	Оцінка економічної доцільності разових та нестандартних витрат	Зниження ризику необґрунтованих фінансових витрат	Підвищення загальної фінансової стабільності

Оскільки впровадження запропонованих заходів вимагає від керівництва часових, трудових та фінансових ресурсів, тому ми віддаємо перевагу саме оптимізації виробничої собівартості серед інших напрямів управління витратами є

обґрунтованою як з економічної, так і з галузевої точки зору, особливо з урахуванням специфіки діяльності підприємства з вирощування свиней. На нашу думку, виробнича собівартість формує основну частку загальних витрат підприємства. На відміну від адміністративних, збутових чи разових витрат, вона є системною та постійно повторюваною у кожному виробничому циклі. Це означає, що навіть незначне скорочення виробничих витрат у розрахунку на одиницю продукції забезпечує кумулятивний ефект у масштабах року, суттєво впливаючи на фінансовий результат. Саме тому робота з виробничою собівартістю має найбільший потенціал економії та зростання рентабельності.

Також зазначимо, що в галузі свинарства структура собівартості є високо концентрованою, де витрати на корми, ветеринарні послуги та утримання тварин займають домінуючу частку. На ці статті витрат припадає значно більше ресурсів, ніж на інші напрями діяльності, що робить їх ключовими точками управлінського впливу. Оптимізація саме цих витрат дозволяє не лише знизити собівартість, а й підвищити продуктивність тварин, скоротити втрати та стабілізувати виробничі показники. На нашу думку, оптимізація виробничої собівартості має прямий і швидкий вплив на прибутковість підприємства. На відміну від заходів, спрямованих на збільшення доходів або розширення ринків збуту, які часто потребують значних інвестицій і часу, ефективне управління виробничими витратами дозволяє отримати фінансовий результат у короткостроковій перспективі. Це особливо важливо в умовах нестабільного ринкового середовища та зростання цін на ресурси. Вважаємо, що цей напрям є найбільш керованим з боку менеджменту підприємства. Якщо зовнішні фактори, такі як ринкові ціни на продукцію чи державне регулювання, мають обмежений рівень контролю, то внутрішні виробничі процеси, норми витрат, організація праці та використання ресурсів повністю залежать від управлінських рішень. Це створює можливості для системного контролю, аналізу відхилень і постійного вдосконалення виробництва.

Також оптимізація виробничої собівартості не суперечить стратегічним цілям підприємства, а навпаки, підсилює їх досягнення. Раціональне використання ресурсів, підвищення продуктивності та зниження втрат сприяють підвищенню якості продукції, зміцненню конкурентних позицій і формуванню фінансової стійкості. Таким чином, зниження собівартості відбувається не за рахунок погіршення виробничих показників, а через підвищення загальної ефективності діяльності. Отже, саме оптимізація виробничої собівартості є найбільш доцільним і результативним напрямом управління витратами, оскільки вона забезпечує максимальний економічний ефект, має системний характер, перебуває під прямим контролем підприємства та безпосередньо впливає на рівень рентабельності й довгострокову стабільність його розвитку.

Оптимізація виробничої собівартості є ключовим напрямом удосконалення системи управління витратами підприємства, адже саме вона формує основну частину загальних витрат та безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності. Для підприємства аграрного типу, що спеціалізується на вирощуванні свиней, виробнича собівартість визначається насамперед витратами на корми, ветеринарні послуги, оплату праці персоналу, амортизацію основних засобів, енергоносії та утримання виробничих приміщень. Оптимізація собівартості не означає просте скорочення витрат, адже надмірна економія може призвести до зниження якості продукції, погіршення умов утримання тварин і, як наслідок, зниження продуктивності. Тому першочерговим завданням є раціоналізація структури витрат шляхом перегляду норм споживання ресурсів, підвищення технологічної дисципліни та впровадження більш ефективних виробничих рішень.

Особливу увагу доцільно приділити оптимізації кормової бази, адже витрати на корми та ветеринарні послуги займають найбільшу частку в собівартості продукції свинарства. Перехід до більш точного нормування годівлі, використання збалансованих кормових раціонів і контроль втрат кормів дають змогу знизити витрати без негативного впливу на приріст живої маси. Паралельно важливим є

підвищення ефективності ветеринарного обслуговування шляхом профілактики захворювань, що зменшує ризики непродуктивних втрат.

Оптимізація витрат на оплату праці полягає у підвищенні продуктивності персоналу, чіткому розподілі функціональних обов'язків та впровадженні елементів мотивації, пов'язаних з результатами праці. Це дозволяє стримувати зростання фонду оплати праці та водночас забезпечувати стабільну роботу виробничого процесу. Важливим резервом зниження собівартості є раціональне використання основних засобів і енергоносіїв. Модернізація обладнання, оптимізація режимів його роботи та впровадження енергозберігаючих технологій сприяють зниженню енергоємності продукції та амортизаційного навантаження в розрахунку на одиницю продукції. Загалом ці заходи формують системний підхід до оптимізації виробничої собівартості. В табл. 3.2 наведемо відповідні пропозиції.

Таблиця 3.2

**Пропозиції щодо оптимізації виробничої собівартості продукції ТОВ
«Експерт АгроТрейд»**

Напрями	Заходи	Статті витрат	Очікувані результати
Оптимізація кормової бази	Перегляд норм годівлі, зменшення втрат кормів, використання збалансованих раціонів	Корми, ветеринарні послуги	Зниження питомих витрат на виробництво
Профілактика захворювань тварин	Планові ветеринарні заходи, біобезпека, контроль умов утримання	Ветеринарні витрати, втрати продукції	Скорочення непродуктивних витрат
Підвищення продуктивності праці	Оптимізація чисельності персоналу, мотивація за результатами	Оплата праці, нарахування	Зменшення трудомісткості продукції
Раціональне використання основних засобів	Модернізація обладнання, оптимізація режимів експлуатації	Амортизація, ремонт	Зниження амортизаційних витрат на одиницю продукції
Енергозбереження	Контроль споживання енергії, енергоефективні технології	Енергоносії та утримання	Зменшення енергоємності собівартості
Зменшення виробничих втрат	Контроль технологічних процесів, дотримання стандартів	Інші виробничі витрати	Збільшення виходу готової продукції

Запропоновані заходи з оптимізації виробничої собівартості мають комплексний характер і спрямовані на підвищення ефективності використання всіх основних ресурсів підприємства. Їх реалізація дозволяє зменшити питомі витрати без зниження якості продукції та забезпечити стабільність виробничого процесу. У результаті підприємство отримує можливість не лише скоротити собівартість продукції, а й підвищити рентабельність діяльності, посилити фінансову стійкість та конкурентні позиції на ринку.

Ефективність управління витратами безпосередньо визначає здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, зберігати прибутковість і формувати передумови для довгострокового розвитку. Динаміка фінансово-економічних показників за 2022-2024 рр. засвідчила трансформаційний характер розвитку підприємства: від збиткової діяльності на початковому етапі до стрімкого зростання доходів і прибутку, а згодом до появи ознак зниження ефективності через випереджальне зростання витрат.

Така ситуація виявила обмеженість екстенсивної моделі розвитку та актуалізувала потребу у вдосконаленні системи управління витратами. Позитивні зрушення у фондівіддачі та продуктивності праці свідчать про поступове підвищення ефективності використання основних засобів і трудових ресурсів. Водночас зростання матеріаломісткості та зміни у структурі собівартості вказують на наявність внутрішніх резервів, які не були повною мірою задіяні. Це означає, що підприємство має потенціал для підвищення рентабельності не лише за рахунок нарощення обсягів виробництва, а передусім через якісне вдосконалення управлінських рішень у сфері витрат.

Для впровадження запропонованих заходів з оптимізації управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд» необхідні комплексні зміни в системі менеджменту підприємства, які мають охоплювати організаційну, управлінську, аналітичну та мотиваційну складові. Передусім система менеджменту повинна еволюціонувати від переважно оперативної-облікової моделі до управлінсько-аналітичної, орієнтованої на

попередження перевитрат, підвищення ефективності використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей розвитку. Так, необхідно посилити роль управлінського обліку в системі менеджменту. На практиці це означає розмежування фінансового та управлінського обліку з фокусом останнього на аналізі витрат за центрами відповідальності, технологічними етапами вирощування свиней та видами ресурсів. Цей підхід дозволить керівництву отримувати не лише узагальнену інформацію про витрати, а й глибоке розуміння причин їх формування, що є критично важливим для оптимізації виробничої собівартості.

Вважаємо, що система планування має бути трансформована у повноцінний механізм бюджетування витрат. Маємо на увазі запровадження операційних бюджетів для основних підрозділів підприємства (виробництво, ветеринарна служба, логістика, адміністрація), встановлення чітких лімітів витрат та регулярний аналіз відхилень фактичних показників від планових, що дасть змогу перейти від реагування на вже понесені витрати до їх превентивного контролю. Також потребує змін система організаційної відповідальності. Доцільним є закріплення відповідальності за витрати не лише на рівні бухгалтерії, а й за керівниками виробничих та функціональних підрозділів. Формування центрів відповідальності за витрати сприятиме підвищенню дисципліни, прозорості та зацікавленості менеджерів середньої ланки в економічно обґрунтованих рішеннях.

На нашу думку, важливо інтегрувати систему мотивації персоналу з показниками ефективності управління витратами. Оплата праці керівників і ключових спеціалістів має частково залежати від досягнення цільових показників собівартості, продуктивності праці, рівня витрат і дотримання бюджетних обмежень. Це дозволить узгодити інтереси персоналу з фінансовими цілями підприємства та підвищити результативність впроваджуваних заходів. У свою чергу, необхідно посилити аналітичну та інформаційну підтримку управлінських рішень. Впровадження цифрових інструментів обліку кормів, ветеринарних препаратів, енергоносіїв і виробничих показників дозволить підвищити точність даних, зменшити ризик

помилки і забезпечити оперативний моніторинг витрат у режимі реального часу, що є особливо важливим для підприємства зі складними та ресурсомісткими виробничими процесами, характерними для свинарства (рис. 3.1).

Рис. 3.1 Напрями удосконалення системи менеджменту ТОВ «Експерт АгроТрейд» з метою оптимізації витрат

Запропоновані зміни в системі менеджменту свідчать, що оптимізація витрат неможлива без глибокої трансформації управлінських підходів на підприємстві. Вони формують основу для переходу від фрагментарного та реактивного контролю витрат до системного, стратегічно орієнтованого управління. Реалізація цих змін дозволить

ТОВ «Експерт АгроТрейд» не лише знизити виробничу собівартість, а й підвищити якість управлінських рішень, зміцнити фінансову стійкість та забезпечити довгострокову ефективність діяльності в умовах зростаючої конкуренції та ресурсних обмежень.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що для ТОВ «Експерт АгроТрейд» система управління витратами є ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах нестабільного ринкового середовища. Аналіз показав, що зростання масштабів діяльності супроводжувалося випереджальним збільшенням витрат, що знизило ефективність фінансових результатів у 2024 році, що говорить про необхідність переходу від переважно облікового та реактивного підходу до витрат до системного, аналітично обґрунтованого управління, зосередженого на оптимізації виробничої собівартості. Реалізація запропонованих напрямів дозволить узгодити операційні рішення зі стратегічними цілями підприємства та забезпечити більш раціональне використання ресурсів.

3.2 Розрахунок економічного ефекту від впровадження проєкту оптимізації

Перш ніж переходити до практичної реалізації запропонованих управлінських і організаційно-економічних заходів, необхідно здійснити всебічну оцінку очікуваного економічного ефекту від їх впровадження. Такий підхід є обов'язковою передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оскільки будь-які зміни в системі менеджменту, виробничих процесах або структурі витрат пам'ятника підприємства супроводжуються залученням фінансових, матеріальних і трудових ресурсів та пов'язані з певними ризиками.

Оцінка економічного ефекту дає змогу визначити, наскільки доцільними є запропоновані пропозиції з позиції співвідношення витрат і результатів. В умовах нестабільного ринкового середовища, зростання цін на ресурси, підвищення

конкуренції та обмеженого доступу до фінансових ресурсів підприємство не може дозволити собі впровадження заходів, ефективність яких не підтверджена розрахунками. Саме тому попередній економічний аналіз виступає інструментом мінімізації ризиків та запобігання нераціональному використанню ресурсів.

Крім того, оцінка економічного ефекту дозволяє порівняти альтернативні напрями вдосконалення діяльності ТОВ «Експерт АгроТрейд» та обрати ті з них, які забезпечують максимальний приріст фінансових результатів за мінімальних вкладень. Запропоновані заходи можуть відрізнятися за масштабом, термінами реалізації, потребою в інвестиціях і рівнем впливу на фінансово-економічний стан підприємства. Без кількісної оцінки очікуваних результатів неможливо визначити пріоритетність їх впровадження та сформулювати логічну послідовність реалізації.

Важливим аспектом є також те, що економічна оцінка дозволяє простежити вплив запропонованих пропозицій на ключові показники діяльності підприємства, зокрема собівартість продукції, рівень рентабельності, прибутковість, ліквідність та фінансову стійкість. Саме ці показники є базовими орієнтирами для керівництва під час прийняття стратегічних і тактичних рішень. В результаті економічна ефективність заходів має розглядатися не ізольовано, а в контексті загального фінансового стану підприємства та його довгострокових цілей розвитку.

Окремої уваги потребує оцінка як прямих, так і непрямих економічних ефектів. До прямих ефектів належать зниження виробничих витрат, скорочення витрат ресурсів, підвищення продуктивності праці та зростання прибутку. Непрямі ефекти проявляються у підвищенні якості управлінських рішень, покращенні внутрішньої організації процесів, зростанні керованості витрат та посиленні конкурентних позицій підприємства на ринку. Хоча непрямі ефекти складніше піддаються кількісному виміру, вони відіграють вагомий роль у формуванні стійких економічних результатів у довгостроковій перспективі.

Таким чином, попередня оцінка економічного ефекту є необхідним етапом обґрунтування доцільності впровадження запропонованих заходів. Вона дозволяє

перейти від теоретичних рекомендацій до практично обґрунтованих управлінських рішень, забезпечити раціональний розподіл ресурсів і підвизнити ймовірність досягнення запланованих результатів. Саме на основі такої оцінки підприємство може впевнено визначити напрями подальших дій та сформувати ефективний механізм реалізації запропонованих пропозицій.

Впровадження заходів щодо зниження виробничої собівартості потребує чітко структурованого та поетапного підходу, оскільки такі зміни охоплюють ключові виробничі, фінансові та управлінські процеси підприємства. Для забезпечення результативності запропонованих заходів важливо визначити послідовність робіт, відповідальних осіб, необхідні ресурси та очікувані результати на кожному етапі. Саме поетапна організація процесу дає змогу мінімізувати ризики, забезпечити контроль виконання та досягти запланованого економічного ефекту (табл. 3.3).

Наведений підхід до впровадження заходів зі зниження виробничої собівартості забезпечує системність та керованість процесу оптимізації витрат на підприємстві. Чітке визначення відповідальних осіб і результатів на кожному етапі дозволяє уникнути фрагментарних рішень і підвищує дисципліну виконання запланованих дій. Реалізація запропонованих етапів сприяє допомагає досягти короткострокового скорочення витрат та формує основу для сталого підвищення ефективності управління собівартістю. У результаті підприємство отримує можливість зміцнити фінансову стійкість, підвищити рентабельність виробництва та забезпечити конкурентоспроможність в середньо- та довгостроковій перспективі.

Таблиця 3.3

**Етапи процесу впровадження заходів щодо зниження виробничої собівартості
продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд»**

№ з/п	Етапи	Зміст та види робіт	Відповідальні особи	Основні інструменти	Очікувані результати
1	Діагностика витрат	Аналіз структури собівартості, виявлення найбільш витратних статей, визначення резервів економії	Керівник підприємства, головний бухгалтер, економіст	Фінансовий аналіз, управлінський облік	Визначені пріоритетні напрями скорочення витрат
2	Планування заходів	Формування переліку заходів зі зниження витрат, оцінка економічного ефекту, визначення строків	Економіст, фінансовий менеджер	Планування, економічні розрахунки	Обґрунтований план оптимізації собівартості
3	Організація ресурсів	Розподіл фінансових, матеріальних і трудових ресурсів для реалізації заходів	Керівник, керівники підрозділів	Бюджетування, ресурсне планування	Забезпечення готовності до впровадження
4	Реалізація виробничих змін	Оптимізація використання кормів, енергоносіїв, праці персоналу, удосконалення технологічних процесів	Керівник виробництва, ветеринарний лікар, завідувач ферми	Технологічні регламенти, внутрішні інструкції	Фактичне зниження змінних і постійних витрат
5	Контроль та моніторинг	Поточний контроль витрат, порівняння планових і фактичних показників	Головний бухгалтер, економіст	КРІ, внутрішня звітність	Виявлення відхилень і оперативне коригування
6	Оцінка результатів	Аналіз досягнутого економічного ефекту, впливу на прибутковість і рентабельність	Керівник, фінансовий менеджер	Порівняльний аналіз, фінансові показники	Підтвердження ефективності заходів
7	Коригування та закріплення	Удосконалення заходів, закріплення ефективних практик у системі менеджменту	Керівництво підприємства	Регламентація, внутрішні стандарти	Стійке зниження собівартості в довгостроковій перспективі

Після визначення етапів та заходів зі зниження виробничої собівартості необхідно розробити детальний календарний план впровадження (рис. 3.2).

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
1. Діагностика витрат												
2. Планування заходів												
3. Організація ресурсів												
4. Реалізація виробничих змін (I етап)												
5. Реалізація виробничих змін (II етап)												
6. Контроль та моніторинг												
7. Оцінка результатів												
8. Коригування та впровадження змін												

Рис. 3.2 Календарний план впровадження заходів зі зниження виробничої собівартості продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд» на 2026 рік

Запропонований у роботі план дозволяє конкретизувати строки виконання кожного етапу, координувати дії підрозділів, забезпечити своєчасне залучення ресурсів та контроль досягнення проміжних результатів. Календарне планування забезпечує дисципліну виконання і дає змогу оцінювати прогрес впровадження заходів у реальному часі, що є критично важливим для отримання запланованого економічного ефекту та підвищення фінансової стійкості підприємства протягом року. Календарний план визначає чіткі строки та відповідальних осіб для кожного етапу впровадження заходів зі зниження виробничої собівартості. Його реалізація дозволяє координувати діяльність підрозділів, забезпечити контроль за використанням ресурсів та оперативно реагувати на відхилення від запланованих показників. Поєднання паралельного контролю та поступової реалізації виробничих змін гарантує досягнення очікуваного економічного ефекту протягом 2026 року.

Проведений аналіз показує, що впровадження заходів щодо оптимізації виробничої собівартості продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд» дозволяє досягти суттєвого економічного ефекту та підвищити фінансову стійкість підприємства. Загальна очікувана економія є значним резервом для збільшення прибутковості підприємства без погіршення якості продукції та умов виробництва.

Найбільший вплив на скорочення витрат мають корми та ветеринарні послуги, які формують основну частку собівартості продукції у галузі свинарства. Планове зменшення цих витрат на 5% обґрунтоване точним нормуванням годівлі, впровадженням збалансованих раціонів та ефективною профілактикою захворювань. Витрати на оплату праці персоналу планується скоротити на 7%, що досягається за рахунок оптимізації чисельності та підвищення продуктивності праці завдяки системі мотивації. Зниження амортизаційних витрат на 10% обумовлено модернізацією обладнання та плановим продовженням терміну його експлуатації. Енергетичні витрати та витрати на утримання приміщень планується зменшити на 8% шляхом енергозберігаючих технологій і контролю режимів роботи обладнання (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Планування скорочення виробничих витрат ТОВ «Експерт АгроТрейд»

Статті витрат	Очікувана зміна, %	Обґрунтування економії
Корми та ветеринарні послуги	-5,0	Економія обумовлена точним нормуванням кормів, застосуванням збалансованих раціонів та контролем втрат кормів; впровадження профілактичних ветеринарних заходів зменшує ризики хвороб і втрат тварин, що дозволяє скоротити витрати на 5 % без шкоди продуктивності
Оплата праці персоналу	-7,0	Оптимізація чисельності персоналу відповідно до обсягів виробництва та впровадження системи мотивації за результатами роботи дозволяє підвищити продуктивність праці та стримати фонд оплати на 7 % при збереженні ефективності виробництва
Амортизація основних засобів	-10,0	Модернізація обладнання, планове технічне обслуговування та продовження терміну експлуатації основних засобів знижують амортизаційне навантаження на одиницю продукції на 10%
Енергоносії та утримання приміщень	-8,0	Впровадження енергозберігаючих технологій, контроль споживання енергії та оптимізація режимів роботи обладнання дозволяють скоротити енергетичні витрати та утримання приміщень на 8%
Інші виробничі витрати	-10,0	Скорочення транспортних, упаковочних та інших допоміжних витрат шляхом планування маршрутів, оптимізації логістики та зменшення технологічних втрат продукції дозволяє досягти економії до 10 %
Разом оптимізація виробничої собівартості	-6,8	Сумарна економія від впровадження заходів становить 3436,6 тис. грн., що еквівалентно зростанню рентабельності витрат з 14,9% до 22,6%.
Фінансовий результат до оподаткування	+41,3	Підвищення прибутковості за рахунок скорочення витрат, що дозволяє додатково отримати 3436,6 тис. грн. до операційного прибутку; враховуючи інші операційні витрати, приріст фінансового результату до оподаткування становить 41,3%
Податок на прибуток	+40,8	Пропорційне зростання податку на прибуток у результаті збільшення бази оподаткування через підвищений фінансовий результат.
Чистий прибуток	+41,4	Зростання чистого прибутку на 3164,3 тис. грн. завдяки економії витрат і підвищенню операційної ефективності
Рентабельність витрат, %	+7,7	Підвищення рентабельності витрат відображає ефективність реалізації заходів з оптимізації собівартості; кожна економія витрат безпосередньо збільшує прибутковість та фінансову стійкість підприємства
Економічний ефект	–	Сукупний економічний ефект реалізації заходів оптимізації виробничої собівартості у вигляді додаткового прибутку та підвищення рентабельності витрат

Інші виробничі витрати (транспорт, упаковка тощо) підлягають скороченню на 10% за рахунок оптимізації логістики та зменшення технологічних втрат. Таким

чином, оптимізація виробничої собівартості не лише забезпечує безпосереднє скорочення витрат, а й створює основу для системного підвищення ефективності всіх ресурсів підприємства, підвищує конкурентоспроможність продукції та сприяє довгостроковій фінансовій стабільності. Реалізація запропонованих заходів дозволяє підприємству перейти від реактивного управління витратами до проактивного, забезпечуючи стратегічну перспективу розвитку та максимізацію економічного ефекту від наявних ресурсів.

Розрахунок економічної ефективності заходів щодо зниження виробничої собівартості продукції наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок економічної ефективності заходів щодо зниження виробничої собівартості продукції ТОВ «Експерт АгроТрейд»

Статті витрат	Поточні показники, тис. грн.	Очікувана зміна, %	Економія, тис. грн.	Очікувана величина, тис. грн.
Корми та ветеринарні послуги	27006,3	-5,0	1350,3	25656,0
Оплата праці	8429,9	-7,0	590,1	7839,8
Амортизація	3477,1	-10,0	347,7	3129,4
Енергоносії та утримання	4012,2	-8,0	320,9	3691,3
Інші виробничі витрати	8275,7	-10,0	827,6	7448,1
Разом оптимізація виробничої собівартості	51201,2	-6,8	3436,6	48592,2
Фінансовий результат до оподаткування	8318,2	+41,3	х	11754,8
Податок на прибуток	668,1	+40,8	х	944,1
Чистий прибуток	7650,1	+41,4	х	10810,7
Економічний ефект	х	х	х	3160,6

Очікуване зниження витрат обґрунтовано впровадженням заходів оптимізації: точне нормування кормів, енергоефективні технології, підвищення продуктивності праці, модернізація обладнання та контроль виробничих витрат. Очікуваний вплив на рентабельність витрат оцінено як потенційне збільшення рентабельності від економії, виходячи з того, що загальні витрати зменшаться при стабільних доходах.

Отже, найбільший економічний ефект досягається через оптимізацію кормової бази та ветеринарного обслуговування – очікувана економія складає 1350,3 тис. грн., що прямо впливає на рентабельність витрат. Оптимізація інших статей витрат (оплата праці, енергоносії, амортизація, інші виробничі витрати) дає додаткову економію в сумі 2086,3 тис. грн.. Загальна потенційна економія підприємства при реалізації всіх заходів – 3164,3 тис. грн., що впливає на зростання рентабельності витрат та підвищує її на 7,7 в.п., що значно підвищує ефективність управління витратами та фінансову стійкість підприємства. Таким чином, запропоновані заходи є економічно ефективними та рекомендованими для ТОВ «Експерт АгроТрейд» задля оптимізації виробничих витрат, збільшення прибутку та покращання фінансового стану в майбутньому.

В табл. 3.6 наведемо проектний «Звіт по фінансові результати» ТОВ «Експерт АгроТрейд».

Таблиця 3.6

Проектний «Звіт по фінансові результати» ТОВ «Експерт АгроТрейд», тис. грн.

Стаття	2024	Проект	Ефект від впровадження
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	63530,2	63530,2	х
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	51201,2	48592,2	-2609
Разом доходи	63530,2	63530,2	х
Інші операційні витрати	3298,4	2470,8	-827,6
Інші витрати	712,4	712,4	0
Разом витрати	55212	51775,4	-3436,6
Фінансовий результат до оподаткування	8318,2	11754,8	3436,6
Податок на прибуток	668,1	944,1	276,02
Чистий прибуток (збиток)	7650,1	10810,7	3160,6

Отже, в результаті впровадження розроблених заходів величина чистого прибутку зросте на 3160,6 тис. грн.

Баланс підприємства також зазнає певних змін (табл. 3.7).

Таблиця 3.6

Проектний «Баланс» ТОВ «Експерт АгроТрейд», тис. грн.

Показники	2024	Проект	Ефект від впровадження
АКТИВИ, усього, у т.ч.:	58250,4	61411	3160,6
Гроші та їх еквіваленти	312,4	3473	3160,6
<i>Усього оборотних активів</i>	<i>42900,0</i>	<i>46060,6</i>	<i>3160,6</i>
ПАСИВИ, усього, у т.ч.:	58250,4	61411	3160,6
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6014,2	9174,8	3160,6
<i>Усього власного капіталу</i>	<i>16014,2</i>	<i>19174,8</i>	<i>3160,6</i>

За результатами досягнутих змін також зазнають зміни деякі показники фінансового стану підприємства (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Вплив запропонованих заходів на фінансовий стан ТОВ «Експерт АгроТрейд»

Показники	2024	Проект	Ефект від впровадження
Коефіцієнт рентабельності активів	11,31	15,61	4,3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	10,97	15,00	4,03
Коефіцієнт рентабельності діяльності	12,04	17,02	4,98
Коефіцієнт рентабельності продукції	14,94	22,25	7,31

Таким чином, запропоновані заходи позитивно вплинуть на фінансовий стан ТОВ «Експерт АгроТрейд», забезпечивши зростання рентабельності всіх ключових показників: активів, власного капіталу, діяльності та продукції, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів і прибутковості підприємства.

Для забезпечення того, щоб досягнуті показники економічної ефективності та оптимізації виробничої собівартості не погіршилися в майбутньому, підприємство повинно впровадити системний та комплексний підхід до контролю витрат на всіх рівнях управління. Насамперед необхідно закріпити за кожним підрозділом відповідальність за виконання планових показників, створивши чітку систему центрів відповідальності. Кожен підрозділ повинен регулярно надавати дані про фактичні

витрати за видами ресурсів, відхилення від плану та причини цих відхилень, і це дозволить керівництву своєчасно реагувати на негативні тенденції і коригувати виробничі та управлінські процеси до того, як вони призведуть до збільшення собівартості або зниження прибутковості.

Важливо впровадити регулярне бюджетування та планування витрат на основі аналізу фактичних даних та прогнозів розвитку ринку. Планові показники повинні бути реалістичними, враховувати сезонні коливання та зовнішні фактори, такі як ціни на корми, енергоносії та ветеринарні препарати. Контроль виконання бюджету необхідно здійснювати щомісячно або навіть щотижнево для ключових статей витрат, щоб відхилення можна було виявити на ранніх стадіях і оперативно вжити заходів. Особливу увагу слід приділити контролю за ключовими статтями виробничої собівартості, де сконцентрована більшість витрат, зокрема корми, ветеринарні послуги, оплату праці та енергоносії. Для цього доцільно впровадити автоматизовані системи обліку та моніторингу, які дозволяють відстежувати споживання ресурсів у режимі реального часу, фіксувати втрати, контролювати виконання норм та стандартизованих процедур. Такий підхід забезпечує своєчасне виявлення перевитрат і запобігає накопиченню непродуктивних витрат.

Важливим елементом контролю є аналітична робота: регулярний аналіз відхилень фактичних витрат від планових, оцінка їх причин, визначення внутрішніх резервів економії та підготовка рекомендацій для керівництва. Це дозволяє не тільки підтримувати досягнуті результати, а й постійно вдосконалювати виробничі процеси, знижувати собівартість продукції та підвищувати рентабельність. Не менш важливим є контроль за якістю продукції та технологічними процесами. Впровадження заходів щодо оптимізації не повинно призводити до погіршення умов утримання тварин, зниження якості кормів чи продукції, оскільки це може негативно вплинути на продуктивність та фінансовий результат. Систематичні перевірки, аудит виробничих процесів та контроль ключових показників продуктивності дозволяють забезпечити баланс між економією ресурсів і підтримкою високих стандартів виробництва.

Отже, у третьому розділі розроблено напрями зниження витрат підприємства та представлено розрахунок економічного ефекту від впровадження проекту оптимізації.

Для стабілізації та підтримки ефекту від оптимізації витрат підприємству необхідно поєднати комплексний підхід до планування, регулярного контролю, аналітики та автоматизації обліку, а також забезпечити чітку відповідальність підрозділів і персоналу за виконання планових показників. Така система контролю дозволяє перетворити оптимізацію виробничої собівартості з разової управлінської дії на постійний процес, що гарантує довгострокове підвищення рентабельності, ефективності ресурсів та фінансової стабільності підприємства.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети, у роботі проведено оцінку ефективності управління витратами на «ТОВ «Експерт Агротрейд» та розроблено напрями їх оптимізації на підприємстві в умовах воєнного стану.

У роботі узагальнено теоретичні засади управління витратами підприємства, проведено аналіз системи управління витратами на прикладі ТОВ «Експерт АгроТрейд» та обґрунтовано напрями оптимізації витрат підприємства в умовах воєнного стану.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що витрати підприємства є ключовим показником ефективності використання ресурсів у процесі господарської діяльності. Їх рівень, структура та динаміка безпосередньо впливають на формування собівартості продукції, фінансові результати та стратегічні цілі розвитку підприємства.

Зазначено, що використання різних методичних підходів (фінансово-бухгалтерського, економічного, управлінського, аналітичного, порівняльного та нормативного) забезпечує комплексну оцінку витрат з точки зору обліку, ефективності ресурсів та управлінських рішень. Застосування методів розрахунку собівартості продукції, частки витрат, динаміки та показників ефективності використання ресурсів дозволяє обґрунтовано планувати та контролювати господарську діяльність. Виявлення резервів економії й оптимізація витрат сприяють підвищенню продуктивності, ефективності використання ресурсів та фінансової стійкості підприємства. Таким чином, системний та науково обґрунтований аналіз витрат забезпечує основу для прийняття управлінських рішень, підвищення ефективності діяльності та досягнення стратегічних і фінансових цілей підприємства.

На нашу думку, реалізація заходів оптимізації, таких як впровадження ресурсозберігаючих технологій, автоматизація управлінських процесів, підвищення продуктивності праці та раціоналізація витрат на збут і маркетинг, забезпечує

зменшення собівартості продукції, підвищення прибутковості та ефективності використання ресурсів. Важливим елементом є створення системи управління витратами, що надає керівникам достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень та координації дій між структурними підрозділами. Таким чином, впровадження комплексних заходів оптимізації витрат сприяє підвищенню фінансових результатів підприємства, зміцненню його позицій на ринку, забезпечує ефективне використання ресурсів і створює передумови для сталого довгострокового розвитку.

На основі проведеного аналізу визначено, що ТОВ «Експерт АгроТрейд» є одним з вагомих учасників агропромислового комплексу України, здійснюючи діяльність у сфері оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Підприємство зосереджується на операціях із зерновими культурами, продукцією маслопереробки та іншими аграрними товарами, поєднуючи торговельні функції з логістичним і складським обслуговуванням. Завдяки вибудованій системі партнерських відносин з великими агровиробниками, застосуванню сучасних управлінських підходів і високому рівню сервісу компанія змогла суттєво зміцнити свої позиції на ринку та набути статусу стабільного й надійного контрагента. Водночас фінансові результати діяльності підприємства характеризуються нестабільністю та різкою мінливістю. Період відновлення після кризових явищ трансформувався на активне зростання та досягнення прибутковості, однак у 2024 р. спостерігається погіршення фінансових результатів на тлі випереджального зростання витрат порівняно з доходами, що говорить про зниження ефективності витратного менеджменту та зменшення рентабельності основної діяльності, незважаючи на нарощування обсягів реалізації.

Оцінка фінансового стану ТОВ «Експерт АгроТрейд» показала, що підприємство пройшло етап відновлення та підвищення ефективності діяльності у 2023 р., що відобразилось в зростанні оборотності активів, покращенні ліквідності та різкому нарощуванні рентабельності. У 2024 р. спостерігається певне зниження окремих показників рентабельності та оборотності власного капіталу, що свідчить про

підвищення витрат або недостатню ефективність їх використання. Загалом фінансовий стан підприємства покращується: збільшується власний капітал і ліквідні ресурси, зростає автономія та здатність покривати зобов'язання власними коштами. Разом із цим, нестійка динаміка окремих показників підкреслює необхідність посилення контролю за витратами, оптимізації виробничих і фінансових процесів та забезпечення більш збалансованого розвитку для зміцнення прибутковості та стабільності підприємства.

Аналіз структури витрат підприємства показав, що для ТОВ «Експерт АгроТрейд» основними елементами витрат є корм, ветеринарне обслуговування, оплата праці та амортизація основних засобів, які визначають собівартість вирощування свиней. Зростання інших операційних витрат, зокрема, адміністративних та витрат на збут, а також збільшення непередбачених витрат, свідчить про необхідність контролю за фінансовими ресурсами та оптимізації витрат. Рациональне управління основними та додатковими витратами є критичним для підвищення рентабельності, забезпечення фінансової стійкості та зниження ризиків нестабільності на ринку. Динаміка витрат свідчить про масштабування виробництва та зростання обсягів реалізації, одночасно підкреслюючи необхідність ефективного управління ресурсами, контролю операційних витрат та формування резервів для забезпечення рентабельності і фінансової стабільності в умовах ринкової нестабільності.

Аналіз ефективності управління витратами ТОВ «Експерт АгроТрейд» демонструє суттєві зміни у структурі витрат та фінансових результатах підприємства, що відображають специфіку діяльності у сфері свинарства та вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансовий стан. Основні статті витрат (корм і ветеринарне обслуговування, оплата праці персоналу, амортизація основних засобів та енергоносії) визначають собівартість продукції та безпосередньо впливають на рівень прибутковості. Оптимізація цих витрат у 2023 р. дозволила підприємству досягти високого рівня рентабельності та чистого прибутку, тоді як у 2024 р. зростання

собівартості продукції та інших операційних витрат, а також масштабування виробництва призвели до зниження ефективності управління ресурсами. Аналіз інших операційних і непередбачених витрат, включаючи адміністративні, збутові та транспортні витрати, показує необхідність постійного моніторингу та планування для забезпечення фінансової стабільності. Таким чином, для ТОВ «Експерт АгроТрейд» критично важливим є систематичне впровадження механізмів контролю витрат, оптимізація ключових статей собівартості та формування резервних фондів, що дозволяє підтримувати стабільну прибутковість і зменшувати фінансові ризики підприємства.

На нашу думку, обґрунтований вибір оптимізації виробничої собівартості як пріоритетного напрямку є логічним з огляду на галузеву специфіку свинарства та структуру витрат підприємства. Саме виробнича собівартість формує основну частку загальних витрат і має системний, повторюваний характер, що забезпечує найбільший економічний ефект від управлінських втручань. Запропоновані напрями оптимізації витрат, зокрема, раціоналізація структури собівартості, удосконалення кормової бази, підвищення продуктивності праці, енергозбереження та впровадження бюджетування, формують комплексний підхід до управління витратами. Їх реалізація сприятиме переходу від реактивного до проактивного управління, зниженню чутливості підприємства до цінових коливань і зовнішніх ризиків, а також забезпеченню стабільної рентабельності. У підсумку вдосконалення системи управління витратами створює надійну основу для фінансової стійкості, підвищення конкурентних позицій та сталого розвитку ТОВ «Експерт АгроТрейд» в довгостроковій перспективі.

Зроблено висновок, що найбільший економічний ефект очікується від оптимізації витрат на корми та ветеринарні послуги (економія 1350,3 тис. грн.), оскільки ця стаття формує основну частку собівартості продукції. Оптимізація інших витрат (оплати праці, амортизації, енергоносіїв та інших виробничих витрат) дозволяє додатково заощадити 2086,3 тис. грн. Загальна очікувана економія складає 3164,3 тис.

грн., що підвищує рентабельність витрат з 14,9% до 22,6% і фінансову стійкість підприємства. Для того, щоб досягнуті результати збереглися в майбутньому, підприємство має впровадити комплексну систему контролю: регулярне бюджетування та планування витрат з урахуванням сезонних коливань і ринкових факторів; автоматизований облік та моніторинг споживання ресурсів у режимі реального часу; аналітичний контроль відхилень фактичних витрат від планових і визначення внутрішніх резервів економії; контроль за якістю продукції та технологічними процесами, щоб оптимізація витрат не призводила до зниження продуктивності або погіршення умов виробництва. Поетапне впровадження заходів, чітке визначення відповідальних осіб та контроль на кожному етапі дозволяють мінімізувати ризики, підвищити дисципліну виконання і забезпечити досягнення запланованого економічного ефекту. Наведений системний підхід трансформує оптимізацію витрат з одноразової управлінської дії у постійний процес, що забезпечує довгострокове підвищення рентабельності, ефективності використання ресурсів та фінансової стабільності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Т., Распопова Ю., Волященко І. Теоретичні засади організації обліку витрат виробничого підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2566> (дата звернення: 15.12.2025).
2. Андрушкевич Н.В., Фімяр С.В., Довгань В.В. Управління витратами інноваційного підприємства в рамках системи контролінгу. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 1 (10). С. 7-11.
3. Бердар М.М., Купалова Г.І., Артюх Т.М. Підприємництво: Навчальний посібник; за заг. ред. Купалова Г.І. 2-е вид., доп. і перероб. К: ВПЦ «Київський університет», 2023. 375 с.
4. Биба В. В., Пінчук Н. М., Ващенко Н. Ю. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.61> (дата звернення: 11.12.2025).
5. Бондар Д.С., Радько В.М., Мацюра С.І. Управління витратами промислових підприємств в умовах повоєнної відбудови. *Економічний простір*. 2025. № 197. С. 154-158.
6. Вакуленко В. Зарубіжний досвід управління витратами сільськогосподарських підприємств в умовах російсько-української війни. *Бізнес-навігатор*. 2022. № 3. С. 38-46.
7. Васюта В., Ткаченко А., Разно М. Економіка українського бізнесу в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5-6(78-79). С. 38-145.
8. Вернер І.І. Управлінський облік: Теорія і практика. Київ: Кондор. 2017. 432 с.
9. Войцеховська В.О. Лекції з навчальної дисципліни «Економічний аналіз». Краматорськ: Машинобудівний коледж Донбаської державної машинобудівної

академії, 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0013yk-9dce.doc.html> (дата звернення: 20.12.2025).

10. Вороніна В., Рудич А. Сутність витрат як економічної категорії. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. 2020. С. 498-500.

11. Гоцелюк Ю.Є., Янюк М.О., Мельник О.І. Напрями та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 1108-1111.

12. Дробишева О.О. Сучасні методи управління витратами на підприємстві. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 90-94.

13. Ємельянов О. Ю., Курило О. Б., Петрушка Т. О. Механізм, методи та способи управління витратам підприємств як інструмент підвищення ефективності їх господарської діяльності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1311/1265> (дата звернення: 13.12.2025).

14. Каленіч І.С. Економічна сутність витрат і собівартості продукції. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 241-246.

15. Кулакова С., Ткаченко А., Разно М. Сучасні аспекти управління витратами українських підприємств. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. № 1 (8). С. 40-48.

16. Лопатовська О., Островська О. Інноваційні методи управління витратами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 5. С. 220-227.

17. Мартиненко В.П., Кушик І.Л. Оцінка управління процесом формування прибутковості суб'єкта господарювання. *Інфраструктура ринку. Серія «Економіка та управління підприємствами»*. 2018. Вип. 17. С. 163-168.

18. Матвєєва Н.М. Управління витратами: навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 157 с.

19. Мірзоєва Т. В., Томашевська О. А. Управління витратами підприємства в системі мінімізації ризиків господарської діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4437> (дата звернення: 12.12.2025).

20. Мовчанюк А.В. Економічна сутність виробничих витрат та їх роль у системі управління діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/669/643> (дата звернення: 19.12.2025).

21. Овод Л., Валькова Н., Корбут В. Процесно-орієнтований підхід до обліку витрат й калькулювання собівартості продукції підприємств з виробництва збірних залізобетонних конструкцій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 6. С. 305-312.

22. Олійник Т., Бондар Д. Стратегія зниження витрат підприємства. *Молодий вчений*. 2024. С. 209-214.

23. Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І., Артюх-Пасюта О.В., Тітенко Ю.А. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. *Науковий вісник Полтавського університету економіки та торгівлі*. 2023. Вип. 1(107). С. 29-36.

24. Піскун А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4. С. 55-59.

25. Плекан У.М. Оптимізація поточних витрат підприємства у ринкових умовах. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції 14-15 травня 2020 року «Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій»*, Тернопіль, Україна. С. 259.

26. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 19.12.2025).

27. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 19.12.2025).

28. Проточук Я. С., Хомюк Н. Л. Особливості формування системи управління витратами підприємства. *Теорія та практика менеджменту: матеріали Міжнар. наук. практ. конф.* (12 травня 2025 року) / Відп. ред. проф. Л. Черчик. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2025. С. 190-192.

29. Радіонова Н.Й. Класифікація витрат підприємства як інструмент управління. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 64. С. 74-80.

30. Радіонова Н.Й., Власенко А.С. Організаційні та методичні аспекти аналізу витрат підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 4(66), Т. 2. С. 24-26.

31. Свистун Л.А. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*. 2017. № 4. С. 57-62.

32. Сізова С. Сучасні методи управління витратами підприємств в умовах нестабільного середовища. *Молодіжна наукова ліга*. 2025. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1627> (дата звернення: 11.12.2025).

33. Склярчук І.П., Драка І.С. Управління витратами в умовах економічної нестабільності: адаптація облікових підходів. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71. URL: <https://share.google/tnuoWVoF33diboQnx> (дата звернення: 20.12.2025).

34. Терещенко Е.Ю., Стояненко І.В., Варава В.С. Особливості методичного підходу до аналізу витрат підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Економіка та управління»*. 2022. № 6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-02> (дата звернення: 20.12.2025).

35. ТОВ «Експерт АгроТрейд». Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/38835799/yearly-finances> (дата звернення: 23.12.2025).

36. ТОВ «Експерт АгроТрейд». YOUCONTROL. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/38835799/ (дата звернення: 23.12.2025).

37. Фаріон В.Я. Сутність витрат як економічної категорії. URL: <https://share.google/EyGxudbDGP4x0kTnM> (дата звернення: 19.12.2025).

38. Фімяр С.В., Польова Н.М., Андрушкевич Н.В., Гнатюк О.П. Методичні підходи до управління витратами як інструмент планування та забезпечення конкурентоспроможності. *Economy and enterprise management*. 2025. № 3(98). С. 170-176.

39. Филлюк Г.М., Кеба Д.А. Управління витратами підприємства на основі теорії обмежень (Е. Голдратта) – запорука зростання її конкурентоспроможності. *Держава та регіони*. 2025. № 2(136). С. 55-61.

40. Фокін О.К. Загальні положення аналізу витрат виробництва промислового підприємства. *Економічний простір*. 2019. № 148. С. 144-156.

41. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами: навчальний посібник. Харків, 2017. 166 с.

42. Чорній Б. І. Класифікація витрат підприємства як інструмент управління. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2024. № 2. URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2024/2/9518> (дата звернення: 19.12.2025).

43. Чумак Г. Управління витратами підприємства: функціональний аспект. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 160-165.

44. Шевчук В.Г. Стратегічний облік витрат. Львів: Літера ЛТД, 2020. 312 с.

45. Яремко І.Й. Класифікація витрат як основа організації обліку і контролю логістичної діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4322/4248> (дата звернення: 19.12.2025).

Додатки

Зведений баланс ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2022-2024 рр.

Актив	Код рядка	2022	2023	2024
I. Необоротні активи	1000			
Нематеріальні активи	1000			
Первісна вартість	1001			
Накопичена амортизація	1002	()	()	()
Незавершені капітальні інвестиції	1005	311,5	2 413,6	7 216,30
Основні засоби:	1010	7177,1	8 176,90	6 099,60
первісна вартість	1011	9969,9	12 219,00	8 176,90
знос	1012	(2792,8)	(4 042,10)	(3 518,20)
Довгострокові біологічні активи	1020		9 810,20	2 034,50
Довгострокові фінансові інвестиції	1030			
Інші необоротні активи	1090			
Усього за розділом I	1095	7488,60	20 400,70	15 350,40
II. Оборотні активи				
Запаси:	1100			
у тому числі готова продукція	1103	2104,4	4 191,70	2 254,80
Поточні біологічні активи	1110	4221,0	10 454,0	6 233,00
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	0	7 032,80	4 223,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	1154,7	904,10	328,50
у тому числі з податку на прибуток	1136			
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	918,7	27 907,80	2 4212,80
Поточні фінансові інвестиції	1160			
Гроші та їх еквіваленти	1165	294,7	477,70	312,40
Витрати майбутніх періодів	1170	6,7	35,10	30,60
Інші оборотні активи	1190	3801,5	5 652,00	3 321,60
Усього за розділом II	1195	12501,9	56 655,20	42 900,00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200			
Баланс	1300	19 990,5	77 055,90	58 250,40

Продовження Додатку А

Пасив	Код рядка	2022	2023	2024
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	0	10 000,00	10 000,00
Додатковий капітал	1410			
Резервний капітал	1415			
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-11001,3	3 525,30	6 014,20
Неоплачений капітал	1425	()	()	()
Усього за розділом I	1495	-11 000,3	13 525,30	16 014,20
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення				
III. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600			
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610			
товари, роботи, послуги	1615	13222,5	14 372,30	1 015,10
розрахунками з бюджетом	1620	13,6	67,30	41,40
у тому числі з податку на прибуток	1621			
розрахунками зі страхування	1625	7,5	24,40	12,60
розрахунками з оплати праці	1630	22,1	52,20	31,90
Доходи майбутніх періодів	1665			
Інші поточні зобов'язання	1690	17498,7	48 788,00	35 974,00
Усього за розділом III	1695	30764,4	63 304,20	37 075,00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Баланс	1900	19 990,5	77 055,90	58 250,40

Зведений звіт про фінансові результати
ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2022-2024 рр.

Стаття	Код рядка	2022	2023	2024
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	63,9	28 537,10	63 530,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(507,9)	(12 397,10)	(51 201,20)
Інші операційні доходи	2120			
Інші доходи	2240			
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	571,8	28 537,10	63 530,20
Інші операційні витрати	2180	(736,3)	(1 352,20)	3 298,40
Інші витрати	2270	(0)	(256,20)	712,40
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1244,2)	(14 005,50)	55 212,00
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	-1180,3	14 531,60	8 318,20
Податок на прибуток	2300	()	()	668,10
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	-1180,3	14 531,60	7 650,10